

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra společenských věd

Diplomová práce

Globální témata v občanské výchově na 2. stupni základních škol

Vypracoval: Bc. Josef Němec
Vedoucí práce: Mgr. Anna Maršíková, M.A.

České Budějovice 2017

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby stejnou elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 27. 4. 2017

.....

Podpis studenta

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucí diplomové práce paní Mgr. Anně Maršíkové, M.A. za ochotu, vstřícnost, odbornou pomoc i čas, který mi poskytovala během realizace této práce. Za užitečné rady patří velké díky i kolegům, bez kterých by tato práce byla jen obyčejnou prací bez přidané hlubší hodnoty.

Anotace

Josef Němec

Globální témata v občanské výchově na 2. stupni základních škol

Předkládaná diplomová práce se zabývá analýzou výuky globálních témat v občanské výchově na 2. stupni základních škol. Snaží se zachytit základní rysy této problematiky v Rámcovém vzdělávacím programu, ale i ve vybrané metodice od Člověka v tísní – Bohouš a Dáša: Dáša na tržišti světa. Součástí práce, která se dělí do osmi kapitol, je i vlastní výzkumné šetření, které je založeno na kvalitativním výzkumu (rozhovory s učiteli) v rámci případové studie konkrétní školy. Na základě výsledků šetření jsou vypracovány jednotlivé aktivity, které mohou využít učitelé občanské výchovy a příbuzných předmětů, protože naplňují některé očekávané výstupy z Rámcového vzdělávacího programu a jednotlivá průřezová témata.

Klíčová slova: globální témata, občanská výchova, případová studie, Bohouš a Dáša

Abstract

Josef Němec

Global topics in Civics teaching at the second grade of primary school

This thesis deals with global topics teaching analysis at the second grade of primary school. It presents basic features of this issue in Frame education programme as well as in chosen methodology by Human in emergency – Bohouš a Dáša: Dáša at the world marketplace. The thesis is divided into eight chapters. It also contains an own survey based on qualitative research (dialogues with teachers) within a particular school case study. There are activities developed on the grounds of the survey results that Civics and related subjects teachers may use. These fulfill some Frame education programme expected performances and particular overview topics.

Key words: global topics, Civics, case study, Bohouš a Dáša

Obsah

ÚVOD	s. 8
1. GLOBÁLNÍ ROZVOJOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ	s. 10
1.1. Globální problémy a rozvojové státy	s. 11
1.2. Globální vzdělávání a jeho potřeba ve výuce	s. 13
1.3. Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání v ČR	s. 15
1.4. Aktuální aplikování globálního rozvojového vzdělávání na školách	s. 18
1.5. Metody vyučování globálního rozvojového vzdělávání	s. 21
1.5.1. Skupinová výuka	s. 21
1.5.2. Partnerská výuka	s. 22
1.5.3. Brainstorming	s. 22
1.5.4. Diskuze	s. 23
1.5.5. Debata a Kontinuum	s. 23
1.5.6. Komunitní kruh	s. 24
1.5.7. Filozofie pro děti	s. 24
1.5.8. Projektové vyučování	s. 25
1.5.9. Výuka dramatem	s. 25
2. OBČANSKÁ VÝCHOVA A PRŮŘEZOVÁ TÉMATA V RVP	s. 27
2.1 Občanská výchova na 2. stupni základních škol	s. 27
2.2 Průřezová témata	s. 30
3. METODOLOGIE DIPLOMOVÉ PRÁCE	s. 36
4. VYBRANÁ METODIKA	s. 39
5. VLASTNÍ METODIKA	s. 49

5.1. Aktivita číslo I: Co je pravdou podle mě.	s. 49
5.2. Aktivita číslo II: Buďme jimi.	s. 52
5.3. Aktivita číslo III: Čas jsou peníze.	s. 55
5.4. Aktivita číslo IV: Dávej na sebe a ty ostatní pozor!	s. 57
5.5. Aktivita číslo V: Láska v mnoha podobách	s. 60
6. ZÁVĚR	s. 66
7. POUŽITÁ LITERATURA	s. 69
7.1. Knižní tituly	s. 69
7.2. Internetové zdroje	s. 71
8. PŘÍLOHY - METODICKÉ LISTY	s. 74
8.1. Metodický list – aktivita I	s. 74
8.2. Metodický list – aktivita II	s. 75
8.3. Metodický list – aktivita III	s. 77
8.4. Metodický list – aktivita IV	s. 78
8.5. Metodický list – aktivita V	s. 79

ÚVOD

Problematika globalizace a dalších celosvětových témat se momentálně dostává do popředí většiny evropských států, a to především jako potvrzení toho, že svět je vzájemně a neustále propojen. Ať už mluvíme o pádu akcií na ekonomické burze na Wall Street, tzv. migrační krizi, výpadcích internetových společností či vlivu nadnárodních společností a korporací na území suverénních států apod. Tento ryzí fenomén však nevznikl v posledních dvaceti letech, jak je někdy mylně prezentováno. Byl tu mnohem dříve a začal se řešit jen z části, momentálně se jen o něm více mluví prostřednictvím médií, ať už televizních nebo internetových, kde se většinou negativně vymezuje většinová společnost proti jakékoliv menšině, se kterou spíše nesouhlasí.

Tato diplomová práce se zaměřuje na globální témata, která se nás dotýkají a s kterými přicházíme do styku, ať už tváří v tvář anebo zprostředkovaně. S většinou z nich se mají žáci setkávat během výuky na základní škole, jak také uvádí cíle a požadavky Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání či Rámcový vzdělávací program pro jednotlivé typy školských institucí, ze kterých pak vycházejí jednotlivé školy ve svých školních vzdělávacích programech.

Hlavním cílem je tedy analýza výuky globálních témat na 2. stupni základních škol a jejich následná aplikace v občanské výchově.

K dílčím cílům se dále řadí:

1. interpretace globálních témat v Národní strategii globálního rozvojového vzdělávání a Rámcovém vzdělávacím programu;
2. prezentace možných metod k jejich předávání žákům;
3. zhodnocení vybrané metodologie v rámci globálního rozvojového vzdělávání;
4. příprava vlastních metodických listů pro pedagogické pracovníky a jejich aplikace v praxi.

Autor si na základě přečtené literatury stanovil i některé výzkumné otázky, na které bude hledat odpovědi během vyhodnocování svých cílů.

- a) V jakých předmětech se v praxi vyučují globální témata?
- b) Které metody učitelé využívají?
- c) Jsou všichni učitelé občanské výchovy aprobovaní?

Jednotlivé kapitoly diplomové práce rozšiřují a doplňují povědomí o problematice globálních témat.

Úvod se zaměřuje na představení cílů, výzkumných otázek a členění celé práce. Následující kapitoly se věnují teoretické části, která se zabývá převážně globálním vzděláváním a globálním rozvojovým vzděláváním v rámci ústředních dokumentů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, které byly známy a vešly v platnost do 31. 12. 2016. Mluví se tu především o Národní strategii globálního rozvojového vzdělávání a Rámcovém vzdělávacím programu, ale také částečně o školních vzdělávacích programech, které by měly zajišťovat aplikovatelnost globálních témat v praxi.

Nedílnou součástí diplomové práce se stává metodologie, ve které autor vysvětluje, jak najde odpovědi na cíle i výzkumné otázky, které si vytyčil. Ty budou vyhodnoceny prostřednictvím kvalitativního výzkumu – rozhovor s učiteli, a to prostřednictvím případové studie na konkrétní škole, o které je zmíněno více ve třetí kapitole.

Podstatnou a nejdůležitější částí je ta praktická, která se snaží zmapovat globální témata ve vybrané metodologii od neziskové organizace Člověk v tísni – Bohouš a Dáša – a ukázat optimální možnosti, jak by se dala či nedala vyložit žákům na 2. stupni základních škol. K tomu by měly sloužit i metodické listy, které jsou zpracovány pro učitele s jednoduchou a přehlednou metodikou, která byla vyzkoušena v praxi na dvou výše zmíněných školách v rámci 2. stupně základních škol a nižších ročníků víceletého gymnázia.

1. GLOBÁLNÍ ROZVOJOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ

Školství na území České republiky je podle Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD) na velmi dobré úrovni, přesto v několika aspektech je na tom mnohem hůře než některé jiné státy. Jedná se především o zvýšenou potřebu získat diplom za každou cenu, aby obyvatelé mohli mít širší možnosti obstarat si práci s vyšším platovým ohodnocením, což v některých evropských zemích není tak rapidní. Dále důležitost postavy učitele, která hýbá hlavním školským mechanismem. Průměrný věk pedagoga je mnohem starší než je průměr OECD, jejich přímá vyučovací činnost je také nižší a s mírou platů se dostává k nejhůře placeným státním zaměstnancům v České republice i v nejdřívejších zemích.¹

Učitel bývá díky tomu brán společensky mnohem hůře, což vyústilo v určitou neschopnost vzájemně kooperovat mezi všemi ústředními aktéry vzdělávání – tedy mezi učiteli, žáky a rodiči. Učitel se tak v rámci tohoto boje dostává do těžké situace, kdy se snaží žákům předat co nejvíce informací, které leckdy ale bohužel vypouštějí a nezajímají je, protože se jim do života nebudou podle jejich slov hodit. Ačkoliv dnes mohou žáci slyšet o tom, co se děje na americkém kontinentu, stejně tak jako na opačném konci v Asii, což během socialistického režimu nebylo absolutně možné, stále je to určitou formou nepřipravuje na reálný život za zdi domova či školy. Memorují to, co po nějaké době zase neví, protože jim informace přijdou nadbytečné a nepoužitelné. V současné době internetu a jiných médií je pochopitelné, že se snaží eliminovat potřebnost školy jako takové, jak tvrdí autor této práce, který se žáky přijde do styku.

Po roce 2000 se do českého prostředí prostřednictvím nevládních organizací dostaly dva z alternativních, dnes již vcelku běžných, konceptů k odlišnému způsobu vyučování ze sousedních zemí Německa a Rakouska, ale i Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku, které nesou název *Global Education* (česky Globální vzdělávání) a *Development Education* (česky Rozvojové vzdělávání). V rámci tohoto vyučování mají žáci porozumět příčinám a důsledkům procesů, jejichž je člověk

---

¹ *Country Note Czech Republic a klíčová fakta EaG 2016*. [online]. [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/ceske-skolstvi-v-mezinarodnim-srovnani-1>, s. 1-4.

absolutní součástí, a to ačkoliv se nachází třeba na druhém konci naší zeměkoule.²

V našich podmínkách byla aplikace těchto dvou konceptů dána souhrnně pod jeden jmenovatel, a to Globální rozvojové vzdělávání, který se používá pro tento typ vyučování. Cílem globálního vzdělávání je nejen tedy vzdělat žáky v oblasti lidských práv a životního prostředí, ale především je motivovat k zodpovědnosti vůči sobě, okolí a světu. Proto se někdy bere jako zastřešující pojem, který zahrnuje i globální rozvojové vzdělávání, které se stará o to, aby došlo k pochopení vztahů mezi vyspělými a rozvojovými státy, co se týče příčin, rozdílů, ale i možných řešení. Právě „možná řešení“ jsou typická pro tento typ vyučování, protože nikdy nemá pravdu jen jedna strana, která se snaží o to, aby zvítězila nad tou druhou.³

1.1. Globální problémy a rozvojové státy

Globální rozvojové vzdělávání, jak už sám název vypovídá, se zabývá prostřednictvím globalizace globálními problémy. Právě ty postihují nejen vyspělé ekonomické státy, ale především rozvojové státy, které jsou snáze ovlivnitelné ekonomickými, přírodními i sociálními dopady. Mezinárodní organizace a společenství, které sdružují jednotlivé státy, se snaží tyto lehce postižitelné státy určitou formou podporovat v boji globálním problémům.⁴

Celý svět se svým způsobem rychle a vzájemně propojuje, každý jeho účastník svým chováním mění jeho přírodní skutečnosti, ať už prostřednictvím ekonomické, sociální, kulturní i politické báze atd. Ačkoliv Česká republika pocítuje určitou formu globalizace především posledních dvacet let, její počátky sahají do druhé poloviny 15. století, kde probíhala jedna z jejích prvních fází. Země získávaly suroviny z Nového světa i z asijského kontinentu, kde vyspělé státy vytvářely vlastní kolonie, využívaly možnost nové pracovní síly a znalosti o jiných národech a etnických skupinách.⁵

Polarita světa v rámci globalizace vyústila po obou světových válkách mezi

---

² E. ŽWAKOVÁ, P. ŽWAK, L. PÁNKOVÁ a kol., *Učíme o globálních souvislostech II.: sborník z konference*, s. 4; H. HORKÁ., *Učitel a globální výchova*, s. 238;

³ V. ANDREOTTI, V. CÍLEK a kol., *Globálne vzdelávanie: kontext a kritika*, s. 15;

⁴ M. HOKROVÁ, S. TÁBORSKÁ, *Globální problémy a rozvojová spolupráce: témata, o která se lidé zajímají*, s. 12;

⁵ V. ČAPEK, *Globalizace, národní a evropské vědomí vybrané skupiny mládeže*, s. 320.

Spojenými státy americkými a Sovětským svazem (současnou Ruskou federací), dnes ale pomalu mizí – tržní hospodářství kapitalistického západu a centrálně plánované hospodářství socialistického východu; průmyslový a bohatší sever proti zemědělskému a chudšímu jihu⁶ – přesto ale v rámci měření vyspělosti jednotlivých států podle ekonomických ukazatelů, které se vždycky věnují jen marginálním skutečnostem, je svět nadále rozdělen do čtyř skupin z hlediska pokroku a kvality lidského života.

Vyspělé státy, které určují mezinárodní ekonomické trhy, zahrnují nejvyspělejší státní celky v rámci skupiny G8 (Kanada, Spojené státy americké, Spojené království Velké Británie a Severního Irska, Francie, Spolková republika Německo, Itálie, Japonsko a Rusko). Pro ně je typická vysoká životní úroveň, naděje na dožití i hospodářský potenciál s nízkou nezaměstnaností, ale s poměrně vysokými finančními rozdíly v příjmech, které však nepociťují všechny skupiny obyvatelstva.⁷

Dále se mluví o vyspělých rozvinutých státech, do které patří většina evropských států, ale i státy jihovýchodní a východní Asie, kterým se dříve říkalo „asijsí tygři a draci“. Klesá zde zemědělská činnost, naopak stoupá zaměstnanost ve službách a průmyslu. Ještě v nedávné době se sem řadily velikostně i populačně podobné státy BRICS, tedy země s rychlým hospodářským růstem, které zahrnují Brazílii, Ruskou federaci, Indii, Čínskou lidovou republiku a Jihoafrickou republiku.

Populačně nejsilnější skupinou jsou rozvojové státy, tzv. „země třetího světa“, kde žije 80 % veškeré světové populace. Problémem je nejen ekonomické zaostávání, důraz na těžbu a zemědělskou výrobu, nedostatečná zdravotnická péče, ale i špatná gramotnost lidí, která vede ke zvyšujícím se rozdílům mezi sociálními strukturami a ke snaze celý systém změnit. Proto například vznikají guerilly (ozbrojené skupiny partyzánů proti státní armádě)⁸, které se snaží bojovat proti své vládě, pomoci chudým a získat finance do zkorumpované pokladny daného státu. Nízká životní úroveň tak je nejen v Latinské Americe, ve státech jihozápadní Asie, ale i v severní Africe.⁹

Poslední skupina se vyčleňuje pod názvem přírodní národy, tzv. „země čtvrtého světa“, které pasují na státy subsaharské Afriky. Ty spojuje nejchudší z chudých

---

⁶ M. HOKROVÁ, S. TÁBORSKÁ, *Globální problémy a rozvojová spolupráce: témata, o která se lidé zajímají*, s. 11;

⁷ TAMTÉŽ, s. 17;

⁸ M. KALDOR, *New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era*, s. 32;

⁹ M. HOKROVÁ, S. TÁBORSKÁ, *Globální problémy a rozvojová spolupráce: témata, o která se lidé zajímají*, s. 18.

rozvojových států, které mají skoro nulovou ekonomickou úroveň a politicky trpí nestabilitou, vojenskými konflikty či etnickými genocidami.

Objevují se proto pádné důvody, proč by měly vyspělejší státy poskytovat finanční či jinou pomoc těm, kterým se nedostávají rovnocenné podmínky pro jejich zdravý a spokojený život. Mluví se o nejzákladnějším důvodu, který existuje, a to morálním, kdy je lidské pomáhat slabším; o bezpečnosti, kdy se státy snaží udržet světový mír, stabilitu vládních garnitur i potlačit vznik nemocí, které by se mohly rozšířit mimo danou lokalitu; ekonomický cíl s vytvářením nových pracovních pozic i možných budoucích odběratelů výrobků jiného státu; a také ten politický, kdy by měla fungovat osvěta nejen o palčivých tématech (rovnocennost pohlaví, náboženská svoboda,...), ale i o vzájemném obohacování mezi kulturami a národy.¹⁰

1.2. Globální vzdělávání a jeho potřeba ve výuce

V rámci tohoto výčtu se proto najde několik možných definic rozvojové a humanitární pomoci, které poskytují vyspělé státy i mezinárodní organizace od 60. let 20. století,¹¹ jak se píše v knize *Globální problémy a rozvojová spolupráce: témata, o která se lidé zajímají*: „*Pojetí významného teoretika rozvoje, nositele Nobelovy ceny Amartya Sena zdůrazňuje „lidské schopnosti“ (human capabilities). Lidský rozvoj lze podle něj chápat jako proces rozšiřování možností lidí, jak žít svůj život (enlarging people's choices). Tyto možnosti mohou být neomezené a měnit se v čase, na všech úrovních rozvoje je ovšem zásadní: možnost žít dlouhý a zdravý život, možnost získávat vědění, možnost přístupu ke zdrojům nutným pro zajištění důstojného života. Pokud nemají lidé tyto tři možnosti k dispozici, nemají pro ně další vymoženosti velký význam.*¹²

Většina lidí se domnívá, že pokud budou chtít něco na světě změnit, sami nic nezmůžou. Jenže právě oni mohou iniciovat něco, co nakonec může vést ke změně většího celku, a proto vznikají různé nevládní organizace, které si vzaly na starost právě i globální rozvojové vzdělávání. V jejich jednotlivých metodikách, které jsou zaměřeny

---

¹⁰ M. HOKROVÁ, S. TÁBORSKÁ, *Globální problémy a rozvojová spolupráce: témata, o která se lidé zajímají*, s. 12-13;

¹¹ TAMTÉŽ, s. 16;

¹² M. HOKROVÁ, S. TÁBORSKÁ, *Globální problémy a rozvojová spolupráce: témata, o která se lidé zajímají*, s. 103.

na jednotlivá témata, se snaží dělat osvětu a ukázat, že je důležité, abychom měli povědomí o světě kolem nás, neboť vývoj člověka, společnosti a životního prostředí je propojen v jeden celek. Zároveň ale tvrdí, že nemáme tuto výchovu spojovat stoprocentně s globalizací, přestože vycházejí ze stejného termínu, liší se obsahem a významem. Což rozvíjí i Horká v díle *Učitel a globální výchova*, kdy říká, že „*je nutné přizpůsobit tuto problematiku psychice dítěte, tedy prožívání světa dítětem.*“¹³

Má jít, jak pokračuje, nejen o „*uvědomování si vzájemných planetárních souvislostí, ale především míry odpovědnosti za život v harmonii s přírodou.*“¹⁴ Tedy snažit se zakusit poznávání světa prostřednictvím těch druhých, pochopit jejich postaty a souznít s nimi.¹⁵

Tím tu ale vzniká, a to nejen v České republice, strach ze ztráty vlastního sebeurčení, ke kterému v minulosti směřovala hodně dlouhá cesta. Ano, chtějí patřit do demokratické společnosti v rámci Euroatlantické spopolitosti a sjednotit se s jejich západními hodnotami, ale zároveň se bojí překonat hranici vlastního státu, spolupracovat s někým, koho nechtějí vnitřně poznat apod. Dochází tak k silné nacionalizaci, která se projevuje i ve školském systému, kdy výuka bývá a je vedena směrem k národní hrdosti a nebere v úvahu odlišnosti, které v něm mohou vznikat. Globalisté, tedy ti, kteří sledují a hodnotí události z hlediska světového dopadu, se proto snaží brát nacionalistické hnutí jako jednu z fází procesu globalizace, kdy chtějí, aby historie národa byla předkládána prostřednictvím vztahů s okolními společenstvími, a to pod vlivem evropských, ale i světových dějin. Mají ukázat různé pohledy interpretace a je jen na žákovi, aby si na základě těchto znalostí vytvořil vlastní názor a zaujal svůj postoj k situacím, se kterými přijde do styku.¹⁶

Ve 21. století, ve světě ohromných možností, se žáci, učitelé, ale i laická veřejnost prostřednictvím internetu a dalších dostupných médií dozvídají o světě za jejich dveřmi, hranicemi obce, státu, ale i světadílu, informace různé podstaty – od chudoby a nefungující rovnoprávnosti mezi pohlavími, smrtelných nemocí a pandemií přes změny klimatu, nedostatku pitné vody k zadluženosti jednotlivých států, světovému obchodu i bezpečnosti. A měli by být schopni vyznat se v jednotlivých

---

¹³ H. HORKÁ, *Učitel a globální výchova*, s. 239;

¹⁴ TAMTÉŽ, s. 239;

¹⁵ V. ČAPEK, *Globalizace, národní a evropské vědomí vybrané skupiny mládeže*, s. 307;

¹⁶ TAMTÉŽ, s. 308.

tématech a pochopit jejich základní podstatu. O to se mimo jiné právě globální rozvojové vzdělávání také snaží.¹⁷

„Zvyšování informovanosti a zdůrazňování potřeby porozumění globálním souvislostem a jejich vlivu na hospodářsko-spoločenský vývoj jednotlivých zemí světa a současně nutnosti solidarity a partnerství a apel na změnu spotřebitelského a občanského chování se musí stát součástí vzdělávacího procesu na všech úrovních, počínaje předškolním a konče terciárním vzděláváním.“¹⁸ To by mělo být hlavním cílem globálního rozvojového vzdělávání podle Policy Paper FoRS, tedy vést jedince od počátku jeho života až do jeho smrti k utváření společnosti, která si cení základních morálních hodnot, které míří k celosvětovému míru a vlastní odpovědnosti.

1.3. Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání v ČR

K zásadním dokumentům problematiky globálních témat patří Národní strategie Globálního rozvojového vzdělávání, která byla vytvořena pro roky 2011-2015 a aktualizována pro období 2016-2017 odborem rozvojové spolupráce a humanitární pomoci Ministerstva zahraničních věcí České republiky. Tento dokument je rozdělen na dvě části – analytickou (obsahující cíle, témata a základními principy globálního rozvojového vzdělávání) a strategickou, kterou dále rozpracovává a doplňuje Akční plán.

Hlavními cíli, jak uvádí tato strategie, jsou:

- *„dosáhnutí toho, aby se globální rozvojové vzdělávání stalo nedílnou součástí všech úrovní formálního vzdělávání;*
- *zvýšení významu GRV v oblasti neformálního vzdělávání a podpoření osvětové aktivity určené široké veřejnosti a médiím;*
- *rozvíjení spolupráce a partnerství v oblasti GRV mezi zainteresovanými aktéry;*

---

¹⁷ M. HOKROVÁ, S. TÁBORSKÁ, *Globální problémy a rozvojová spolupráce: témata, o která se lidé zajímají*, s. 24-25;

¹⁸ *Policy Paper FoRS: Globální rozvojové vzdělávání: Proč je nezbytné pro českou společnost a udržitelný rozvoj.* [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: <http://www.fors.cz/wp-content/uploads/2012/08/GRV-paper-fors-final-web.pdf>, s. 3.

- *zajištění dlouhodobé finanční podpory pro vývoj, tvorbu a neustálou aktualizaci metodických materiálů přímo navazujících na kurikulární dokumenty;*
- *systematické zvyšování kvality a efektivnosti programů GRV zaměřených na vzdělávání učitelů v této oblasti.*¹⁹

Tyto vytyčené cíle v České republice vycházejí z několika hlavních dokumentů mezinárodních organizací různého druhu, od programového dokumentu *Agenda 21* (1992) v rámci Organizace spojených národů přes *Evropský konsensus o rozvoji: příspěvek k rozvojovému vzdělávání a zvyšování informovanosti* (2007) od Evropské unie k *Pařížské deklaraci o efektivnosti pomoci* (2005) prostřednictvím Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj. Pomyslným finišem dle Organizace spojených národů by měl být pro všechny evropské státy rok 2030, kdy by všichni žáci a studenti měli mít základní povědomí o globálních věcech, včetně toho, aby byli schopni jednat v rámci svého nejlepšího mínění vůči druhým a vůči světu kolem nich.

O tom se vyjadřuje i Strategický rámec udržitelného rozvoje České republiky, schválený vládou v lednu 2010, jehož část je citována i v Národní strategii globálního rozvojového vzdělávání ČR, která mluví nejen o vzdělávání žáků v jednotlivých stupních školských zařízení od 3 do 19 let, ale hlavně o celoživotním vzdělávání všech skupin obyvatelstva. Jde tak cíleně o „*zvyšování připravenosti obyvatel, veřejné správy a složek integrovaného záchranného systému k řešení dopadů globálních a jiných bezpečnostních hrozeb a rizik; a také posílení aktivní účasti v mezinárodních organizacích a prosazování principů udržitelného rozvoje na všech úrovních mnohostranných a bilaterálních vztahů a v souladu s nimi posilování mezinárodní spolupráce v politické, ekonomické, sociální, environmentální a kulturní oblasti a usilování o zvýšení objemu a efektivnosti oficiální rozvojové pomoci.*“²⁰

Obecné cíle, které již zmiňovaný dokument uvádí a které oproti *Evropskému konsensu o rozvoji: příspěvek k rozvojovému vzdělávání a zvyšování informovanosti* vyvrcholí již roku 2020 (popř. 2030), by měly v jedincích vyvolat pocit zodpovědnosti za všechno, co dělají, a vštěpit jim vhodné dovednosti, postoje i hodnoty. Proto je třeba,

---

¹⁹ *Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání – 2011-2015: aktualizované pro období 2016-2017.* [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: www.nuv.cz/uploads/Narodni_strategie_GRV_2016_2017.docx, str. 4;

²⁰ TAMTÉŽ, s. 8.

aby „za první: rozvíjeli vědomí globální zodpovědnosti, kulturní, etnické a náboženské tolerance a solidarity s problémy jiných, byť vzdálených lidí; za druhé získali všeobecný přehled o propojenosti současného světa a globálních problémech lidstva ve všech jejich historických, ekonomických a politických souvislostech; za třetí měli základní vědomosti o současných celosvětových výzvách, a to nejen v rozvojových zemích (chudoba, politická nestabilita, populační růst, hlad, špatný zdravotní stav, negramotnost, ekologické projevy globalizace, nedostatečný přístup k pitné vodě, digitální nerovnost apod.), o jejich příčinách a možných způsobech řešení; za čtvrté: si uvědomovali souvislosti a důsledky chování a jednání spojené s životním stylem lidí a udržitelným rozvojem; za páté získali podrobnější vědomosti o činnosti institucí zabývajících se problematikou rozvojové spolupráce a rozvojových zemí (vládní pomoc, OSN a její agentury, církevní charitativní organizace, nevládní organizace); a za šesté: získali motivaci pro vlastní spoluúčast při řešení uvedených problémů a pomoc lidem v tíživé životní situaci, ať už činností v nevládních organizacích, ve vlastním budoucím povolání či v každodenním životě.“²¹

Učitelé, ačkoliv nemají žádný oficiální dokument, který by jim ukazoval návod postupu začleňování globálního rozvojového vzdělávání do výuky, se přesto již nyní musí ve výuce zaměřovat na čtyři základní témata – globalizaci a vzájemnou závislost jednotlivých částí světa, lidská práva, globální výzvy a humanitární pomoc a rozvojovou spolupráci – a to především ve vzdělávacích oblastech jako Člověk a jeho svět, Člověk a společnost, Člověk a příroda nebo ve vzdělávacích oborech či předmětech souvisejících s tématy GRV (Člověk a jeho svět, Výchova k občanství, Občanský a společenskovední základ, Biologie, Zeměpis, Dějepis atd.).²²

Tato témata by měla vycházet z jednotlivých principů. A to je především osobní ručení za své jednání v rámci úzké skupiny lidí či společnosti celkově; hledání příčin překážek v jednotlivých životních nesnázích; vytváření rovnocenných podmínek účastníků společenského života, aby mohli všichni žít ve stejně dobrých podmínkách; pomáhat těm, kterým se nedostává; uvědomování si spojení s celosvětovým kontextem;

---

²¹ *Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání – 2011-2015: aktualizované pro období 2016-2017.* [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: www.nuv.cz/uploads/Narodni_strategie_GRV_2016_2017.docx, s. 10-11;

²² TAMTÉŽ, s. 19.

kriticky přijímat názory druhých a být schopni na ně adekvátně reagovat; a bojovat za svá i cizí lidská práva.²³

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy se zavázalo, že se pokusí zapracovat jednotlivé principy globálního rozvojového vzdělávání v co nejkratším čase do jednotlivých rámcových vzdělávacích programů. Aktuální indikátory v oblasti GRV jsou prezentovány v Akčním plánu Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání pro období 2016-2017, kde se například mluví o určitém přehledu těch škol, které jsou již zapojeny; zahájení kroků k zavedení funkce koordinátora této problematiky na jednotlivých školách, metodické podpoře na vzdělávacím portálu MŠMT apod.²⁴

1.4. Aktuální aplikování globálního rozvojového vzdělávání na školách

Současný stav globálního rozvojového vzdělávání jde nadále kupředu. Nemluví se však jen o humanitární pomoci, kterou Češi pravidelně a aktivně vykonávají prostřednictvím dárcovských zpráv z mobilních telefonů či jiných materiálních prostředků do oblastí, ve kterých se v poslední době odehrálo nějaké přírodní neštěstí, ale také o rozvojové spolupráci. Ta je cílena od roku 2006 převážně do chudých afrických zemí (Angoly, Zambie) i do asijských států (Vietnamu, Mongolska, Jemenu), ale také do evropských státních útvarů (Moldavska, Srbska či Bosny a Hercegoviny).²⁵

Největší podíl v pomoci slabším a chudým mají neziskové organizace, které se starají v již zmiňovaných státech o zdravotnickou pomoc, ale i o tu vzdělávací část. V té se snaží o to, aby se problematikou globálních témat a rozvojové pomoci zabývalo co nejvíce institucí na našem území. Vysoké školství na základě dvoustranných projektů může jejich prostřednictvím finančně podpořit jakoukoliv školu v rozvojových zemích, aby pak mohla lépe zajišťovat vzdělání svým žákům a také určitou formu bezpečí; či vyslat na praxi některého ze svých studentů.

---

²³ *Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání – 2011-2015: aktualizované pro období 2016-2017.* [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: www.nuv.cz/uploads/Narodni_strategie_GRV_2016_2017.docx, s. 13;

²⁴ *Akční plán Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání pro období 2016 - 2017.* [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: www.nuv.cz/uploads/Akzni_plan_NS_GRV_2016_2017.docx, str. 1;

²⁵ M. HOKROVÁ, S. TÁBORSKÁ, *Globální problémy a rozvojová spolupráce: témata, o která se lidé zajímají*, s. 134.

Právě na vysoké školy je kladen největší důraz, aby to byly právě ony, kdo budou sdělovat problémy a pokroky z těchto oblastí široké veřejnosti. Jmenujme například Univerzitu Palackého v Olomouci, která již šestnáct let uskutečňuje Letní školu rozvojových studií, které se o to snaží. Možnosti pro studenty v oblasti globálních témat a globálního rozvojového vzdělávání jsou nyní mnohem větší, mohou si totiž na některých vzdělávacích institucích zvolit hlavní nebo vedlejší zaměření v oboru globálního rozvojového vzdělávání, ať už na již zmíněné olomoucké univerzitě, tak i na Vysoké škole ekonomické nebo České zemědělské univerzitě v Praze nebo na Západočeské univerzitě v Plzni.²⁶

Oproti tomu dvě katedry Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích – katedra geografie a základů společenských věd – zařadily do povinně volitelných předmětů právě globální rozvojové vzdělávání. Na katedře geografie je možné si jej zapsat od letního semestru školního roku 2015/2016. Jeho náplní pro převážně studenty prvních ročníků navazujícího studia je začlenit do již získaných informací o jednotlivých tématech v rámci geografie širší problematiku globalizace a globálních témat a vyzkoušet si v praxi, jak by bylo možné je zakomponovat do běžné výuky na základních školách. Tam právě primárně míří studenti z této katedry. Katedra společenských věd nabízí předměty Globální vzdělávání pro bakalářský typ studia a poté Globální rozvojové vzdělávání pro studenty magisterského oboru, které na sebe volně navazují. Jejich cílem je zaměřit se na vzájemnou diskuzi a především na didaktické zvládnutí tématu lidských práv. Zároveň ukazuje několik vhodných metod, jak je možné o takovýchto věcech mluvit, a to třeba i prostřednictvím přednášek s odborníky. S tím souvisí i další nabízený předmět této katedry – Principy multikulturní tolerance ve dvou po sobě jdoucích semestrech uvádí studenty do problematiky národů a menšin, ať už rasových, etnických nebo náboženských. Snaží se tak nejen vybudit diskuzi, ale podnítit studenty k zasazování se o to, aby lidé kolem nich jednali rovnocenně s těmi, které jim přijdou „jiní“. Katedra společenských věd dále nabízí k prohloubení problematiky globálních témat také předmět zaměřený na problematiku životního prostředí a přírody jako takové, protože žáci málo využívají přírodu jako prostor k žití a neváží si její přítomnosti, který se jmenuje

---

²⁶ M. HOKROVÁ, S. TÁBORSKÁ, *Globální problémy a rozvojová spolupráce: témata, o která se lidé zajímají*, s. 135.

Environmentalismus v českém filozofickém myšlení.²⁷

Není to ale jen na vysokých školách, aby seznamovaly s globalizací a jejími příbuznými tématy. Proto po přijetí Národní strategie Globálního rozvojového vzdělávání se některé střední i základní školy snaží splnit jeden z jejích cílů, aby se globální témata vnořila do všech předmětů, které jsou vyučovány na dané instituci. Brzdí je ale nedostatečná podpora Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky; ať už po stránce finanční – aby mohly vzniknout možnosti, jak začlenit tuto problematiku do tematických plánů – či metodické podpory, která se centrálně plánuje vytvořit. Nyní ji supluje metodika od neziskových organizací, které jsou leckdy převzaty z cizích zemí a pouze přeloženy do českého jazyka a lehce implementovány do prostředí České republiky anebo i vytvořeny úplně nové na podobné bázi.²⁸

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky za podpory České rozvojové agentury vypisuje projekty pro převážně neziskové organizace, které se drží Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020 a Koncepce podpory mládeže pro období 2014-2020, které míří k tomu, aby vypěstovaly v žácích a studentech aktivní občanství a motivovaly je „*k životu s principy udržitelného rozvoje*“.²⁹

Ročně se díky dotacím na propagaci a zvyšování povědomí o globálním rozvojovém vzdělávání dostane do oběhu kolem patnácti milionů korun a další tři miliony na partnerství.³⁰ Proto mohou být realizovány různé projekty, aby podpořily interdisciplinární charakter vzdělávání a více zatraktivnily vyučování pro žáky i učitele. Příkladem takového projektu může být i Náš společný svět, jehož program SPOLU, který byl realizován na několika středních školách, zvýšil kompetence zapojených učitelů, aby byli schopni realizovat globální rozvojové vzdělávání ve svých předmětech.³¹

---

²⁷ P. KARVÁNKOVÁ, A. MARŠÍKOVÁ, *Globální rozvojové vzdělávání v přípravě budoucích učitelů*, s. 29 a 56;

²⁸ *Policy Paper FoRS: Globální rozvojové vzdělávání: Proč je nezbytné pro českou společnost a udržitelný rozvoj*. [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: <http://www.fors.cz/wp-content/uploads/2012/08/GRV-paper-fors-final-web.pdf>, s. 8;

²⁹ TAMTÉŽ, s. 9;

³⁰ *Policy Paper FoRS: Globální rozvojové vzdělávání: Proč je nezbytné pro českou společnost a udržitelný rozvoj*. [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: <http://www.fors.cz/wp-content/uploads/2012/08/GRV-paper-fors-final-web.pdf>, s. 13;

³¹ M. BELHOVÁ, P. SKALICKÁ A L. SOBOTOVÁ, *Začínáme s GRV: Případová studie k začleňování globálního rozvojového vzdělávání na českých školách*, s. 4.

Padesát šest škol napříč Českou republikou, z toho dvě jihočeské – Střední škola a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky ve Volyni a Obchodní akademie a Vyšší odborná škola ekonomická v Táboře – se také zapojily do projektu Světová škola, kde razí heslo: „UČ SE – ZJIŠŤUJ – JEDNEJ“. Takto chtějí, aby se studenti seznámili s globální výchovou a rozvojovým vzděláváním a nabili znalosti, dovednosti i získali postoj k určitým věcem, které nás trápí a pravidelně ovlivňují.³²

Podle inspekční činnosti, která proběhla v zimních měsících školního roku 2015/2016, pouze pětina zkoumaných škol kladně využívá problematiku globálního rozvojového vzdělávání v jednotlivých předmětech a využívá k tomu šest až sedm metod. Vyhýbají se, jak ukázalo šetření, projektové výuce a badatelsky orientovanému vyučování, které klade největší důraz právě na učitele a jejich domácí přípravu. Učitelé, kteří prošli kurzem a věnují se globálnímu rozvojovému vzdělávání, nemají ale na školách specializovanou funkci, spíše jde o učitele Enviromentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (EVVO). Také jejich počet na školách není vysoký, uvádí se údaj 2,3 učitele na jednu školu.³³

1.5. Metody vyučování globálního rozvojového vzdělávání

Jak bylo napsáno již výše, učitelé nevyužívají během své výuky globálních témat mnoho výukových metod, které mají k dispozici. Nadále na většině škol vévodí tradiční frontální výuka, kdy učitelé jsou průvodci všeho a žáci vstřebávají informace a zapisují si je. Během ní tak s největší pravděpodobností nedochází k časté diskuzi ani možnosti toho, aby žáci mohli polemizovat o vstřebávaných věcech. Naštěstí se ale někteří snaží tuto formu výuky nahrazovat či doplňovat jinými metodami. Autor práce vybral pouze ty, se kterými přišel osobně do styku nebo které aktivně využívá při své výuce.

1.5.1. Skupinová výuka

Tato forma ruší stereotyp frontální výuky a snaží se, aby žáci byli schopni pracovat v určité skupině, do které se buď to sami rozdělí anebo to za ně udělá učitel. Ačkoliv

---

³² K. SOBOTKOVÁ, K. SEQUENSOVÁ, *Světová škola ve světě i doma: průvodce projektem*, s. 8-9;

³³ E. ŽWAKOVÁ, P. ŽVAK, L. PÁNKOVÁ, *Učíme o globálních souvislostech II.: sborník z konference*, s. 6-7.

to vede žáky ke vzájemné kooperaci, rozvíjení komunikačních schopností, ale i vlastní zodpovědnosti za pracovní morálku a výsledek týmu; někdy to některé jedince může naopak přimět k větší pasivitě a k nečinnosti v nápadech či pomoci. Každý ze skupiny totiž může pocházet z různé sociální vrstvy, která má odlišný pohled na problematiku příslušného globálního tématu, proto někteří nechtějí být kritizováni pro „svoji“ správnost a názor, který může být odlišný vůči převládající většině týmu.³⁴

1.5.2. Partnerská výuka

Mírnějším typem, který většinou využívá přátelskou výměnu zkušeností a informací, se nazývá partnerská výuka. Jedná se o působení vzájemné činnosti ve dvojicích, kdy si žáci sdělují, jak pochopili ten daný problém a snaží se společně najít východisko, které by je přimělo ke kompromisu. Tento výsledek pak sdělují veřejně všem přítomným skupinám, aniž by nějak mohli ostatní reagovat. Díky tomu se žáci učí naslouchat, být schopni akceptovat názor druhého a ustoupit z některých svých zásad, pokud to nenaruší podstatu jejich individuality.³⁵

1.5.3. Brainstorming

Jedna z metod, kterou lze například využít při opakování učiva nebo při úvodních hodinách nového tématu, se nazývá brainstorming. Jedná se o to, aby žáci na základě učitelova sdělení prostřednictvím počátečního nadpisu hodiny (širší téma, otázka, slovo), dokázali vymyslet informace, které by s ním mohly souviset, a to na základě asociací. Učitel nebo některý z vybraných žáků (frontální brainstorming) či jednotlivé party žáků (skupinový brainstorming) zapisují jednotlivá sdělení na tabuli či papír, aniž by někdo nějak reagoval na správnost jednotlivých promluv a odpovědí. Učitel tak může touto formou zjistit, jestli žáci o dané problematice něco vědí, a pokud ano, jak moc do hloubky se o tom v minulosti dozvěděli.³⁶

Brainstorming cílí tedy na to, aby se žáci nebáli vyjadřovat v kolektivu, zbavili se tak svých problémů na psychické bázi, které jim brání otevřeně mluvit. Dále přispívá

---

³⁴ J. MAŇÁK, J. ŠVEC, *Výukové metody*, s. 137-147;

³⁵ TAMTÉŽ, s. 137-147;

³⁶ P. KARVÁNKOVÁ, A. MARŠÍKOVÁ, *Globální rozvojové vzdělávání v přípravě budoucích učitelů*, s. 15.

k rozvoji fantazie a utváří jedinečnost každého kolektivu, který vede k obohacování jednotlivých aktérů brainstormingu.

1.5.4. Diskuze

Jak se uvádí v knize Globální rozvojové vzdělávání v přípravě budoucích učitelů, další z metod podstatných při vyučování je diskuze, která znamená „*slovní dialogickou metodu, při které dochází k otevřené výměně myšlenek a informací*“.³⁷ Každý, kdo je součástí diskuze, má možnost se volně vyjádřit k danému tématu, podložit svůj názor některými zjištěnými závěry, které jsou volně dostupné a snadno ověřitelné, a zároveň vstřebávat reakce jiných účastníků na stejnou problematiku, aniž by je napadal pro jejich „nesprávnost“, s kterou nemusí vždy souhlasit. Žák má také právo, aby se do diskuze nemusel zapojovat, ale nemělo by to být častým pravidlem.

Největší a nejnáročnější úlohu zde má učitel, na kterém všechno stojí a padá. Ten vybírá hlavní téma či příběh, který nějak uvádí jeho zvolenou problematiku, volí formu individuální či skupinové diskuze, snaží se o aktivní povzbuzování jednotlivých účastníků, zajišťuje nepřecházení k odlišnému tématu, poukazuje na odlišnosti a na konci se pokouší shrnout a najít kompromis, který by diskuzi zakončil. Nesmí chybět ani celkové hodnocení žáků, ze kterého se poučí nejen třídní kolektiv, ale i pedagog sám.

1.5.5. Debata a Kontinuum

Obdobnou metodou, jako je diskuze, se jmenuje debata. Liší se ale pouze tím, že jedinec se snaží svůj názor obhájit vůči ostatním a zároveň nijak nemusí uvádět širší objasnění problematiky, která je zrovna nastolena. Učitel by měl přijít v rámci debaty s něčím, co běžně rozděluje společnost na dva tábory, kdy každý z nich zastává něco odlišného. Pak je na dané skupině, aby vymyslela co nejvíce argumentů, které podpoří její názor a ty druhé naopak přivede do nevýhody.³⁸

Stejně tak se chová i metoda kontinua, kdy si musí žák vybrat své místo ve třídě, které učitel určí pro dvě strany, které naprosto s tvrzením souhlasí anebo zásadně

---

³⁷ P. KARVÁNKOVÁ, A. MARŠÍKOVÁ, *Globální rozvojové vzdělávání v přípravě budoucích učitelů*, s. 16;

³⁸ TAMTÉŽ, s. 17.

nesouhlasí. Existuje zde ale i třetí možnost pro ty, kteří svůj názor k tomu nemají. Díky argumentaci obou stran může dojít k tomu, že jednotlivci změní svůj postoj a opustí druhou skupinu anebo ti, co nebyli rozhodnutí – stojící uprostřed – mohou na základě promluv ostatních zjistit, kam patří.³⁹

1.5.6. Komunitní kruh

Opomenout se nesmí ani technika, která jednotlivé účastníky, včetně učitele, staví do stejné pozice, kdy jsou vzájemně odhaleni – nemohou se skrýt za svou lavici nebo katedru. Vyjadřují se verbálně, ale někdy i neverbálně, což zase ukáže úplně jiný pohled na danou věc.

Pro komunitní kruh je zásadní, aby žáci sedící v kruhu respektovali společná pravidla, se kterými musí být srozuměni, a která jsou následující:

- mluví vždy jen jeden – lze k tomu využít například nějakou pomůcku (hračka, míček,...), která může ukazovat i jednotlivé pořadí diskutujících;
- neposmívají se a nijak nekomentují odpověď svých spolužáků;
- nic se z kruhu nevynáší ven, tedy mimo místnost a třídu;
- a žák má právo na to, že nemusí na danou věc odpovědět, pokud by mu to bylo nepříjemné – toho se ale nezneužívá.⁴⁰

1.5.7. Filozofie pro děti

Vcelku staronová metoda, která se buďto po úvodním příběhu či stanovení tématu snaží v žácích vyvolat otázky, které by vedly ke vzájemné diskuzi, díky které by mohli vzájemně nalézat nějaké potencionální odpovědi na velká témata. Učitel musí sledovat a vést tuto diskuzi, aby v žácích docházelo k tzv. sokratovskému dotazování, jestli to takto opravdu může či nemůže být. Proto tato metoda je vhodná především pro starší studenty ze středních, středních odborných a vysokých škol, kteří mají vysoce

---

³⁹ P. KARVÁNKOVÁ, A. MARŠÍKOVÁ, *Globální rozvojové vzdělávání v přípravě budoucích učitelů*, s. 17;

⁴⁰ TAMTÉŽ, s. 18.

vyvinutou úroveň myšlení v abstraktní rovině. Využívá se ale i v nižších formách vzdělávání, kde dosahuje ještě lepších výsledků.⁴¹

1.5.8. Projektové vyučování

Zařazení globálních témat do výuky probíhá i prostřednictvím tzv. projektového vyučování. Každá škola, která se do něčeho takového pustí, většinou realizuje projektový den k určitému tématu a je jen na učitelích a žácích, kteří se do něj zapojují, jakou formu zvolí. Podstatou je, aby žákům bylo „*umožněno zažívat nové role, řešit problémy, dotýkat se reality, propojovat a spojovat poznatky ze všech oborů při užitečné a smysluplné práci*“.⁴²

*„Myslím si, že studentům to propojí jejich svět, ve kterém žijí, s tím, co je kolem. Vidí souvislosti ve věcech, které používají, v názorech, které mají, v hudbě, kterou poslouchají. Zároveň vnímám, že mohou být aktivnější. Kolikrát vnímám, že jsou takoví ‚vyhořelí‘. Vnímám, že cíl nás učitelů je povzbudit je, že i malá kapka má smysl.“*⁴³

Takto to komentoval Filip Worm z Gymnázia Jeseník, v rámci diskusního panelu Učíme v souvislostech, kdy je tedy důležité, aby se každý nějak realizoval, ať už jako jednotlivec nebo ve dvojici či vyšší formě skupiny a postupně řešil zadaný úkol, který by měl dovést do zdárného cíle. Během projektového dnu dochází k osvětě k jednotlivým globálním tématům, ať už v rámci multikulturality, ekologické činnosti atd. Důležitý je také výstup, který by měl být určitou formou prezentace pro širší veřejnost o daném dnu a problematice, ať už jako článek v novinách, reportáž v televizi apod.⁴⁴

1.5.9. Výuka dramatem

V neposlední řadě bývá ve výuce použito dramatické ztvárnění situace. Žáci při ní mají za úkol sžít se s danou postavou, kterou mají představit, a vytvořit situaci, kterou jim

---

⁴¹ L. PÁNKOVÁ, M. FIEDEROVÁ, *Učíme o globálních souvislostech I.: sborník z konference*, s. 32;

⁴² L. DUDKOVÁ, K. TILLOVÁ, *Na stopě začleňování globálních témat do výuky*, s. 20;

⁴³ L. PÁNKOVÁ, M. FIEDEROVÁ, *Učíme o globálních souvislostech I.: sborník z konference*, s. 20;

⁴⁴ K. ŠTĚPNIČKOVÁ, M. FIEDEROVÁ, D. JÍCHOVÁ, *Svět v jednom dni: Projektové dny s rozvojovou tematikou pro 2. stupeň ZŠ*, s. 7.

učitel předem nastolil. Nekončí to však jen skupinovou situací, ale i následnou debatou o tom, co daná postava cítila, jak to vnímalo okolí atd.

2. OBČANSKÁ VÝCHOVA A PRŮŘEZOVÁ TÉMATA V RVP

Jak to z hlediska globálních témat vypadá v jednom z hlavních dokumentů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy se přiblíží právě v této kapitole. Rámcový vzdělávací program, který vychází z Národního programu pro rozvoj vzdělávání (tzv. Bílé knihy), vyšel v účinnost a platnost k 1. 9. 2007. K tomuto datu musely všechny základní i střední školy zrušit své osnovy a nahradit je na základě této novelizace novým školním vzdělávacím programem a tematickými plány pro každý předmět a ročník studia zvlášť, které vychází z očekávaných výstupů a obsahu Rámcového vzdělávacího programu. To má zajistit, že všichni žáci, kteří budou opouštět základní školu, budou mít rámcově stejné znalosti, které jsou potřeba ke studiu na střední, posléze i vysoké, škole, aniž by byli bití za to, že jejich studium probíhalo na venkovské či městské škole, kde se mohly v minulosti osnovy svou obsahovou složkou značně lišit.

V této diplomové práci bude brán zřetel na nejnovější verzi tohoto dokumentu, který byl v loňském roce aktualizován a jež je platný od 1. 9. 2016.

2.1. Občanská výchova na 2. stupni základních škol

Občanská výchova není v Rámcovém vzdělávacím programu k nalezení pod tímto názvem, ale pod Výchovou k občanství. Právě ta je společně s dějepisem obsažena ve vzdělávací oblasti Člověk a společnost, která navazuje na oblast Člověk a jeho svět a promítá se i do jiných oblastí, jako je Člověk a příroda, která zahrnuje předmět zeměpis a přírodopis.

Výchova k občanství má žáky seznámit s kulturními hodnotami nejen české společnosti, naučit je vnímat své okolí a přistupovat ke každému rovnocenně, bez rozdílu jednotlivých odlišností – pleti, náboženství či společenského postavení. Každý by po absolvování daného předmětu měl být proto schopen se také vyznat v mezilidských vztazích, rozpoznat společenské problémy minulé i současné doby, znát možná řešení apod. Ale jak je dále uvedeno v Rámcovém vzdělávacím plánu: *„učí žáky respektovat a uplatňovat mravní principy a pravidla společenského soužití a přebírat odpovědnost za vlastní názory, chování a jednání i jejich důsledky, rozvíjí občanské a právní vědomí žáků, posiluje smysl jednotlivců pro osobní i občanskou odpovědnost*

a motivuje žáky k aktivní účasti na životě demokratické společnosti.“⁴⁵ Což koresponduje i s podstatou globálních témat v rámci globálního rozvojového vzdělávání, o kterých bylo již blíže napsáno v předchozích kapitolách.

Vzdělávací obsahy daného předmětu se věnují očekávaným výstupům, se kterými se má žák během svého studia na 2. stupni základní školy setkat. Vybrány jsou ale pouze ty, které trochu souvisejí s globální problematikou. V rámci vzdělávacího oboru **Člověk ve společnosti** to je:

- „kritický přístup k mediálním informacím, vyjádření svého postoje k působení propagandy a reklamy na veřejné mínění a chování lidí;
- zhodnocení a na příkladech doložený význam vzájemné solidarity mezi lidmi, vyjádření své možnosti, jak může v případě potřeby pomáhat lidem v nouzi a jak pomoci v situacích ohrožení a obrany státu;
- uplatňování vhodných způsobů chování a komunikace v různých životních situacích, případné neshody či konflikty s druhými lidmi řeší nenásilným způsobem;
- objasňování potřeby tolerance ve společnosti, respektování kulturní zvláštnosti i odlišné názory, zájmy, způsoby chování a myšlení lidí, zaujímání tolerantních postojů k menšinám;
- rozpoznání netolerantních, rasistických, xenofobních a extremistických projevů v chování lidí a zaujímání aktivního postoje proti všem projevům lidské nesnášlivosti.“⁴⁶

V rámci vzdělávacího oboru **Člověk jako jedinec** se dále jedná o:

- „objasnění, jak může realističtější poznání a hodnocení vlastní osobnosti a potenciálu pozitivně ovlivnit jeho rozhodování, vztahy s druhými lidmi i kvalitu života;
- posouzení vlivu osobních vlastností na dosahování individuálních i společných cílů, objasňování významu vůle při dosahování cílů a překonávání překážek;
- rozpoznávání projevů záporných charakterových vlastností u sebe.“⁴⁷

---

⁴⁵ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.* [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf, s. 51;

⁴⁶ TAMTÉŽ, s. 57.

Zásadní vliv, ve kterém se i jmenovitě objevuje globální problematika, se nachází v oboru **Mezinárodní vztahy, globální svět**. Konkrétně jde o:

- *„popsání vlivu začlenění ČR do EU na každodenní život občanů, uvedení příkladů práv občanů ČR v rámci EU i možných způsobů jejich uplatňování;*
- *uvedení některých významných mezinárodních organizací a společenství, k nimž má vztah ČR, posouzení jejich významu ve světovém dění a popsání výhod spolupráce mezi státy, včetně zajišťování obrany státu a účasti v zahraničních misích;*
- *uvedení příkladů některých projevů globalizace, porovnávání jejich kladů a záporů;*
- *uvedení některých globálních problémů současnosti, vyjádření svého názoru na ně a popsání jejich hlavních příčin i možných důsledků pro život lidstva;*
- *objasnění souvislostí globálních a lokálních problémů, uvedení příkladů možných projevů a způsobů řešení globálních problémů na lokální úrovni – v obci, regionu.“⁴⁸*

Všechny zmíněné očekávané výstupy ve vybraných oborech zásadně ovlivňují jedince v přístupu ke globálním tématům. Zároveň v žácích vzbuzují aktivní zodpovědnost za sebe sama a za svět jako takový. Částečně se tomu věnuje i vzdělávací oblast **Člověk a zdraví**, přesněji obor **Výchova ke zdraví** (dříve **Rodinná výchova**), se kterou se **Výchova občanství** v lecčem doplňuje a obohacuje. Mluví se zde především o:

- *„posouzení různých způsobů chování lidí z hlediska odpovědnosti za vlastní zdraví i zdraví druhých a vyvozování z nich osobní odpovědnosti ve prospěch aktivní podpory zdraví;*
- *usilování v rámci svých možností a zkušeností o aktivní podporu zdraví;*
- *projevování odpovědného vztahu k sobě samému, k vlastnímu dospívání a pravidlům zdravého životního stylu; dobrovolně se podílí na programech podpory zdraví v rámci školy a obce;*

---

⁴⁷ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.* [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf, s. 58;

⁴⁸ TAMTÉŽ, s. 61.

- *projevování odpovědného chování v rizikových situacích silniční a železniční dopravy; aktivní předcházení situacím ohrožení zdraví a osobního bezpečí; v případě potřeby poskytování adekvátní první pomoci.*“⁴⁹

2.2. Průřezová témata

Zásadní částí Rámcového vzdělávacího programu, kde jsou k nalezení trochu rozpracovaná globální témata, jsou průřezová témata, která se snaží zmapovat současné nedostatky globalizovaného světa, vést žáky ke kooperaci v týmu a budovat v nich postoj k různým situacím, se kterými by se mohli setkat.

Průřezová témata zahrnují šest základních oblastí, které mají výchovnou funkci – Osobnostní a sociální výchova, Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Environmentální výchova a Mediální výchova. Všechny šest oblastí se musí nějakou formou objevit během základní devítileté docházky, ať už jako součást některého z předmětů, jako speciální samostatný předmět, jasně začleněný do některých předmětů anebo v rámci projektového dne.

Osobnostní a sociální výchova vymezuje zásadní cíle, které by měly každého vést ke splnění osobních snů jedince a k prožití života v co nejlepším duševním rozpoložení. Uváděné přínosy:

- *„vést k porozumění sobě samému a druhým;*
- *pomáhat k utváření pozitivního (nezraňujícího) postoje k sobě samému a k druhým;*
- *vést k uvědomování si hodnoty spolupráce a pomoci;*
- *vést k uvědomování si hodnoty různosti lidí, názorů, přístupů k řešení problémů;*
- *přispívat k uvědomování si mravních rozměrů různých způsobů lidského chování.*“⁵⁰

Výchova demokratického občana se pro český právní systém a Nový občanský zákoník zdá jako nejpodstatnější, protože právě na tomto tématu se staví nejvíce. Ať už ve zmíněných souvislostech, tak právě i v Rámcovém vzdělávacím programu. Právě

⁴⁹ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.* [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf, s. 93;

⁵⁰ TAMTÉŽ, 127.

Výchova demokratického občana by mohla zajistit bližší porozumění společnosti v západních demokraciích. Má také ale především učit k vlastní zodpovědnosti, která vychází z práv, kterými disponuje, ale zároveň bychom měli vědět, že existují i povinnosti a tresty s tím spjaté. Výhody, které z toho plynou, jsou následující:

- *„vedení k aktivnímu postoji v obhajování a dodržování lidských práv a svobod;*
- *umožnění participace na rozhodnutích celku s vědomím vlastní odpovědnosti za tato rozhodnutí a s vědomím jejich důsledků;*
- *prohlubování empatie, schopnosti aktivního naslouchání a spravedlivého posuzování;*
- *vedení k uvažování o problémech v širších souvislostech a ke kritickému myšlení;*
- *vedení k otevřenému, aktivnímu, zainteresovanému postoji v životě;*
- *vychovávání k úctě k zákonu;*
- *učení sebeúctě a sebedůvěře, samostatnosti a angažovanosti;*
- *přispívání k utváření hodnot, jako je spravedlnost, svoboda, solidarita, tolerance a odpovědnost;*
- *motivování k ohleduplnosti a ochotě pomáhat zejména slabším;*
- *umožnění posuzovat a hodnotit společenské jevy, procesy, události a problémy z různých úhlů pohledu (lokální, národní, evropská, globální dimenze);*
- *vedení k respektování kulturních, etnických a jiných odlišností.*“⁵¹

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech by měla v žácích vystavět hrdost na to, odkud pocházejí. Nejsou jen Češi, ale také občany Evropy, která se snaží, aby vychovala takové lidi, kteří jsou schopni žít podle práv, rozvíjet se v osobním portfoliu, ale i v tom pracovním. Měli by být kreativní, schopni budovat svůj život kdekoliv a kdykoliv. K tomu má dojít díky jednotlivým přínosům:

- *„rozvíjení a integrování základních vědomostí potřebných pro porozumění sociálním a kulturním odlišnostem mezi národy;*

---

⁵¹ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.* [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf, s. 129.

- *prohlubování porozumění vlivu kulturních, ideologických a sociopolitických rozdílů, na vzniku a řešení globálních problémů v jejich vzájemných souvislostech;*
- *prohlubování základních vědomostí nezbytných pro pochopení struktury a funkcí mezinárodních a nevládních organizací, jejich vlivu na řešení globálních i lokálních problémů v oblasti humanitární, politické, sociální, ekonomické, kulturní a dodržování lidských práv;*
- *rozvíjení schopnosti srovnávat projevy kultury v evropském a globálním kontextu, nacházení společných znaků a odlišností a hodnocení v širších souvislostech;*
- *vedení k pochopení významu společných politik a institucí Evropské unie; seznamování s dopadem jejich činnosti na osobní i občanský život jednotlivce i s možnostmi jejich zpětného ovlivňování a využívání;*
- *pomáhání překonávat stereotypy a předsudky;*
- *obohacování pohledu žáka na sebe sama z hlediska otevřených životních perspektiv rozšířených o možnosti volby v evropské a mezinárodní dimenzi;*
- *kultivování postojů k Evropě jako širší vlasti a ke světu jako globálnímu prostředí života;*
- *utváření pozitivního postoje k jinakosti a kulturní rozmanitosti;*
- *podporování pozitivního postoje k tradičním evropským hodnotám;*
- *upevňování k osvojování vzorců chování evropského občana a smyslu pro zodpovědnost.*⁵²

Multikulturní výchova si zavdala taktéž náročný cíl, aby v každém žáku eliminovala pocit rasistické nadřazenosti a xenofobního chování vůči tzv. „jiným“, kteří se od nich nějak odlišují. U nich se snaží, aby si zachovali svou vnitřní jednotu a sociální konstrukt, do kterého se narodili, ale zároveň aby přijaly normy většinové společnosti, do které chtějí zasahovat a patřit. V Rámcovém vzdělávacím programu je to vymezeno na základě těchto zmíněných přínosů:

- *„rozvíjení dovednosti orientovat se v pluralitní společnosti a využívání interkulturních kontaktů k obohacení sebe i druhých;*

---

⁵² *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.* [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf, s. 131-132.

- *učení žáků komunikovat a žít ve skupině s příslušníky odlišných sociokulturních skupin, uplatňování svých práv a respektování práva druhých, chápání a tolerování odlišných zájmů, názorů i schopností druhých;*
- *učení přijmout druhého jako jedince se stejnými právy, uvědomování si, že všechny etnické skupiny a všechny kultury jsou rovnocenné a žádná není nadřazena jiné;*
- *rozvíjení schopnosti poznávat a tolerovat odlišnosti jiných národnostních, etnických, náboženských, sociálních skupin a spolupracování s příslušníky odlišných sociokulturních skupin;*
- *rozvíjení dovednosti rozpoznat projevy rasové nesnášenlivosti a napomáhání k prevenci vzniku xenofobie;*
- *učení žáků uvědomovat si možné dopady svých verbálních i neverbálních projevů a připravenosti nést odpovědnost za své jednání;*
- *pomáhání žákům prostřednictvím informací vytvářet postoje tolerance a respektu k odlišným sociokulturním skupinám, reflektovat zázemí příslušníků ostatních sociokulturních skupin a uznávat je;*
- *napomáhání žákům uvědomit si vlastní identitu, být sám sebou, reflektovat vlastní sociokulturní zázemí;*
- *stimulování, ovlivňování a korigování jednání a hodnotového systému žáků, učení je vnímat odlišnost jako příležitost k obohacení, nikoliv jako zdroj konfliktu;*
- *pomáhání uvědomovat si neslučitelnost rasové (náboženské či jiné) intolerance s principy života v demokratické společnosti;*
- *vedení k angažovanosti při potírání projevů intolerance, xenofobie, diskriminace a rasismu;*
- *učení vnímat sebe sama jako občana, který se aktivně spolupodílí na utváření vztahu společnosti k minoritním skupinám.*⁵³

Environmentální výchova je předposledním průřezovým tématem, se kterým by se měli žáci setkat během povinné docházky. Ve většině škol se právě toto téma v rámci globálního rozvojového vzdělávání využívá nejvíce, jak již bylo zmíněno v kapitole

---

⁵³ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.* [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf, s. 133.

Aktuální aplikování globálního rozvojového vzdělávání na školách. Prostřednictvím Environmentální výchovy by si žáci měli odnést, že člověk ve společnosti ovlivňuje okolí, ve kterém žije, a to různými způsoby. A je jen zase na člověku, aby přírodu uchoval pro další generace a co nejméně ji narušoval svým chováním, protože pak ztrácí tu vypovídající hodnotu, kterou tu vždycky měla. Přínosy jsou následující:

- *„rozvíjí porozumění souvislostem v biosféře, vztahům člověka a prostředí a důsledkům lidských činností na prostředí;*
- *vede k uvědomování si podmínek života a možností jejich ohrožování;*
- *přispívá k poznávání a chápání souvislostí mezi vývojem lidské populace a vztahy k prostředí v různých oblastech světa;*
- *umožňuje pochopení souvislostí mezi lokálními a globálními problémy a vlastní odpovědností ve vztazích k prostředí;*
- *poskytuje znalosti, dovednosti a pěstuje návyky nezbytné pro každodenní žádoucí jednání občana vůči prostředí;*
- *ukazuje modelové příklady žádoucího i nežádoucího jednání z hledisek životního prostředí a udržitelného rozvoje;*
- *napomáhá rozvíjení spolupráce v péči o životní prostředí na místní, regionální, evropské i mezinárodní úrovni;*
- *seznamuje s principy udržitelnosti rozvoje společnosti;*
- *přispívá k vnímání života jako nejvyšší hodnoty;*
- *vede k odpovědnosti ve vztahu k biosféře, k ochraně přírody a přírodních zdrojů;*
- *vede k pochopení významu a nezbytnosti udržitelného rozvoje jako pozitivní perspektivy dalšího vývoje lidské společnosti;*
- *podněcuje aktivitu, tvořivost, toleranci, vstřícnost a ohleduplnost ve vztahu k prostředí;*
- *přispívá k utváření zdravého životního stylu a k vnímání estetických hodnot prostředí;*
- *vede k angažovanosti v řešení problémů spojených s ochranou životního prostředí;*

- *vede k vnímavému a citlivému přístupu k přírodě a přírodnímu a kulturnímu dědictví.*⁵⁴

Poslední uvedené téma se jmenuje **Mediální výchova**. Jejím úkolem je, aby žáci byli schopni porozumět sdělením, se kterými přijdou do styku, vyhodnotit jejich pravost a nějak na ně reagovat. Ať už písemně prostřednictvím sociálních sítí anebo jinou formou komunikace se svými vrstevníky či těmi, které to dané téma zajímá. Toho mají dosáhnout díky jednotlivým očekávaným výstupům, které jsou následující:

- *„umožnění rozvíjet schopnost analytického přístupu k mediálním obsahům a kritického odstupu od nich;*
- *umožnění získat představu o roli médií v klíčových společenských situacích a v demokratické společnosti vůbec (včetně právního kontextu);*
- *vytváření představy o roli médií v každodenním životě v regionu (v lokalitě);*
- *vedení k rozeznávání platnosti a významu argumentů ve veřejné komunikaci;*
- *vedení k uvědomování si hodnoty vlastního života (zvláště volného času) a odpovědnosti za jeho naplnění;*
- *rozvíjení citlivosti vůči předsudkům a zjednodušujícím soudům o společnosti (zejména o menšinách) i jednotlivci;*
- *napomáhání k uvědomění si možnosti svobodného vyjádření vlastních postojů a odpovědnosti za způsob jeho formulování a prezentace.*⁵⁵

---

⁵⁴ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.* [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf, s. 135-136;

⁵⁵ TAMTÉŽ, s. 138.

3. METODOLOGIE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Naplnit cíle a odpovědět na výzkumné otázky vztahující se k problematice globálních témat ve výuce se autor práce snaží na základě kvalitativního výzkumu. Pro tento typ bádání je výstižné to, že „hledá porozumění, které je založené na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“⁵⁶

Prostřednictvím kvalitativního výzkumu by mělo tedy dojít k hlubšímu poznání problematiky globálních témat v přirozeném prostředí školy, k čemuž má sloužit právě případová studie konkrétní školy, o kterou se autor snaží pomocí rozhovorů s učiteli. Nebude proto možné dojít k takovým závěrům, které budou platit na všechny typy škol podobného typu, ani pro všechny učitele zmíněných oborů.⁵⁷

Základní škola Strakonice, Dukelská 166 patří v rámci Jihočeského kraje mezi jednu z největších základních škol, která pojme kolem 1 000 žáků a o vzdělání a příjemné prostředí ve škole se stará něco přes sto zaměstnanců. Má k dispozici skoro v každé třídě výpočetní techniku, která je napojena na internetovou síť, ale i speciální učebny výpočetní techniky, fyziky, chemie, přírodopisu, zeměpisu, keramickou dílnu, dvě tělocvičny i gymnastický sál.

Podle Školního vzdělávacího programu této instituce, který vychází z Rámcového vzdělávacího programu pro základní školství, by mělo docházet k tomu, že se globální témata – o kterých bylo již napsáno v některé z předchozích kapitol – měla objevovat na druhém stupni ve všech vyučovacích předmětech. Jmenovitě by to měly být především: občanská výchova, zeměpis, přírodopis, fyzika, dějepis, výchova ke zdraví, český jazyk a cizí jazyk, tělesná výchova, pracovní činnosti atd.⁵⁸

---

⁵⁶ J. W. CRESWELL, *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*, s. 178;

⁵⁷ J. HENDL, *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*, s. 195;

⁵⁸ Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání, č.j.: 412/2008. [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: <http://www.dukelska.strakonice.cz/data/504/SVP%20ZV,%20c.j.%20412%202008.pdf>; s. 18 – 21.

V občanské výchově, na kterou se diplomová práce zaměřuje, by měla obsahovat všechna průřezová témata a žák by měl být schopen „*rozvíjet sounáležitost s ostatními zeměmi; být vychován k toleranci, k respektování lidských práv, k úctě k hodnotám; vyjadřovat vlastní názory, formovat postoje a přebírat za ně zodpovědnost,...*“⁵⁹

Autor této diplomové práce prošel touto školou jako žák, praktikant a v současnosti jako její učitel, proto vybral konkrétně výzkumnou metodu případové studie, protože zdejší prostředí zná velmi dobře. Stejně dobře má prostudovaný i školní vzdělávací program dané instituce, který věrně kopíruje informace z Rámcového vzdělávacího programu.

Po vyhotovení výzkumných otázek, které se objevily v úvodu práce, došlo k samotnému sběru dat, tedy k jednotlivým rozhovorům s učiteli formou polostrukturovaného dotazování. Jednalo se celkem o sedm objektů, které pokryly všechny možné vyučovací předměty, které na druhém stupni příslušné školy jsou k dispozici.

Tazatel číslo jedna vyučuje na škole s tříletou přestávkou deseti let. V aprobaci má především anglický a německý jazyk, současně ale také je třídním učitelem a vyučuje i výchovu ke zdraví, kterou nemá přímo v aprobaci. Tázán byl průběžně během jednoho týdne při obědní pauze konkrétně na otázky: Vyučujete globální témata? Jak konkrétně to probíhá? Využíváte nějaké nevšední metody? Prostudoval jste si knihu Bohouš a Dáša, zaujalo vás tam něco? Nevěděl jste si s něčím rady?

Dalším, kdo odpovídal, byl **respondent číslo dva**, který má praxi přes třicet let, a to konkrétně v oborech zeměpis a výchova ke zdraví. K tomu současně zvládá funkci výchovného poradce, což znamená, že se zaměřuje na problémy se žáky ve spolupráci s rodiči a odborníky. Otázky, které autor zjišťoval při volné chvíli v kabinetě, byly podobné jako u prvního respondenta: Vyučujete ve svých předmětech problematiku globálních témat? Co konkrétně nejvíce a čemu se raději vyhýbáte? Odkud čerpáte informace na své aktivity? Vadilo vám něco na knize Bohouš a Dáša?

Třetí účastník kvalitativního výzkumu se věnuje učitelství sotva čtyři roky,

---

⁵⁹ Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání, č.j.: 412/2008. [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: <http://www.dukelska.strakonice.cz/data/504/SVP%20ZV,%20c.j.%20412%202008.pdf>; s. 67.

přesto má mnoho zkušeností v oblasti problematiky životního prostředí. Vystudováno má obory český jazyk a výtvarná výchova. Tázán byl během přestávky, kde měl dozor, přesto odpověděl na většinu z nich: Dá se do českého jazyka a výtvarné výchovy vložit nějaké globální téma? Jakou formu výuky preferujete? Zaujala vás nějaká z aktivit v knize Bohouš a Dáša? Co naopak bylo naprosto nežádoucí?

Partnerský dialog proběhl s **respondentem číslo čtyři a pět**, protože je spojuje nejen stejný kabinet, ale především aprobace složená z přírodních věd. Jeden učí matematiku a přírodopis, druhý zase fyziku a chemii. Oba na škole působí přes sedmnáct let a nevadilo jim strávit ranní hektický čas před hlavním vyučováním dotěrnými otázkami. Ty se věnovaly především tomu, jak často do výuky zařazují globální témata; jestli to zajímá žáky; jaké metody při výuce využívají nejraději a proč; co by vytkly knize Bohouš a Dáša a jestli jsou spokojeni s nějakou aktivitou.

Šestý tazatel se aktivně věnuje dějepisu a občanské výchově, a to již lehce něco přes dvacet let. Setkání proběhlo po násleších, kde s ním autor konzultoval všechny skutečnosti, které se během výuky staly. Využívá při ní aktivity z knih od Člověka v tísní, včetně Bohouše a Dáši. Co prosazuje z globálních témat? Kterou výukovou metodu s žáky prosazuje? Vadí mu něco na výukových knihách?

Poslední **sedmý učitel** má v aprobaci tělesnou výchovu, pracovní činnosti a výpočetní techniku. Délka jeho praxe činí kolem devíti let. Povídání s ním proběhlo krátce po vyučování, kdy oba – učitel i autor – směřovali k domovu. Zodpovídal otázky: Věnujete se během výuky i globálním tématům? Pokud ano, na které se zaměřujete? Prosazujete nějakou výukovou metodu? Čím vás obohatila kniha Bohouš a Dáša? Chybělo vám tam něco?

Většina z oslovených učitelů má status třídního učitele a zároveň, ačkoliv ve své aprobaci nedisponují občanskou výchovou, vyučují alespoň jednu hodinu výchovy ke zdraví anebo občanské výchovy, aby naplnili svůj pracovní úvazek.

Autor na základě odpovědí, které jsou zpracovány ve čtvrté kapitole, kde se zabývá vybranou metodikou Bohouš a Dáša, vypracoval dle výtek vlastní metodiku, kterou vyzkoušel během svého vyučování. Jednotlivé aktivity jsou následně vysvětleny v další kapitole a doplněny o metodické listy pro ostatní pedagogy.

4. VYBRANÁ METODIKA

V předchozích kapitolách bylo zmíněno, že metodiky globálního rozvojového vzdělávání do českého prostředí převedly neziskové organizace. Autor diplomové práce si vybral příručku, která se věnuje globálním tématům od Člověka v tísní, o. p. s. Jedná se jmenovitě o Bohouš a Dáša: Dáša na tržišti světa, která byla vydána v roce 2009. S touto příručkou má největší zkušenosti, přišel s ní do styku nejen během studia na vysoké škole, ale také při souvislé pedagogické praxi, proto padl výběr právě na ni.

Hlavními průvodci metodiky jsou studenti Bohouš a Dáša, kteří se objevují i v dalších knihách volné série, která se zabývá globálními tématy. Mají čtenářům přiblížit tuto problematiku, a to nejen komiksem, který se objevuje v některých částech díla. Kniha Bohouš a Dáša: Dáša na tržišti světa se skládá z pěti vcelku obsáhlých kapitol, které dokazují, že jednotlivé události ovlivňují běžného člověka prostřednictvím globalizace. Každý celek doplňuje aktivita, která je popsána nejprve teoreticky, a pak k ní je vytvořen popis vyučovacího postupu a leckdy i pracovní list.

První kapitola s názvem **Rozměry globalizace** vysvětluje nejen samotný pojem globalizace, ale také uvádí na pravou míru to, že jejich hlavním cílem nebude popsat všechny možné oblasti tohoto procesu, ale pouze „porozumět klíčovým procesům, které ekonomickou globalizaci utvářejí“.⁶⁰ Hned zde najdete i první aktivitu „Dobrá nebo špatná“,⁶¹ kde vidíte, jakým stylem jsou všechny další tvořeny. Obsahují informace o tom, co potřebujete předtím, než začnete vůbec pracovat, které cíle splníte a také kolik času bude nejspíše potřeba, abyste dovedli aktivitu do konce. Pedagog má také dostupný přehledný seznam kroků, jak má postupovat, které metody využije a poslouží mu i pracovní list pro žáky. Autor práce kladně hodnotí na této aktivitě, že dopředu učitel ví, co bude využívat a jak by se měl zachovat, ale také se mu líbí, že využije mnoho vyučovacích metod. Žáci se tak nebudou cítit v jednotvárném rozpoložení. Záporně vidí splnění cílů, které nevycházejí z Rámcového vzdělávacího programu, ale i dobu aktivity, která přesahuje běžnou vyučovací hodinu (75 minut), včetně složitě napsaného postupu, kterému nemusí všichni učitelé porozumět.

---

⁶⁰ P. LEBEDA, *Bohouš a Dáša: Dáša na tržišti světa*, s. 11;

⁶¹ TAMTÉŽ, s. 15 – 18.

Další část knihy, která se jmenuje **Metody globalizace**, se soustřeďuje na ukázkou toho, jak lze globální témata prezentovat žákům ve školách, a to například prostřednictvím nových technologií. Tentokrát zahrnuje čtyři aktivity, které volně navazují na tu předešlou, a učitelé je mohou ve výuce aktivně vyzkoušet. „Rychle, levně, virtuálně“⁶² předkládá krátké texty i metodu volného psaní, „Změníme pravidla hry?“⁶³ se věnuje skupinové práci, „Zvolte si budoucnost“⁶⁴ je díky složité problematice spíše určená pro deváté ročníky základních škol, nakonec „Možné cesty státu“⁶⁵ se jako jediná dá – podle předpokládaného času – zvládnout za jednu vyučovací hodinu. Nevýhodou podle autora práce ale zůstává problematika ekonomie, do které se snaží proniknout a která se v občanské výchově bere jenom okrajově, měla by k tomu sloužit částečně finanční gramotnost, jež je součástí matematiky.

Hlavní důsledky jsou rozebrány v kapitole třetí, kde se zaměří především na sociální nerovnosti ve společnosti, které vznikají na úkor ztráty lidského času, základních lidských práv a ničení přírody ve prospěch většiny. Tentokrát se zde nachází pouze jedna aktivita – „Za každým rohem globalizace“⁶⁶ – která se věnuje novinovým zprávám, jež jsou v rozdělených skupinách žáků rozebírány. Bohužel znovu aktivita trvá více než jednu vyučovací hodinu.

Předposlední kapitola v metodice od Člověka v tísní **Aktéři globalizace** mluví o těch, kteří jsou součástí celosvětového procesu. Zde se objevuje velké množství informací, kdy je někdy nutné při pedagogické neznalosti dohledávat množství podrobností. Aktivita „Máme to, co chceme“⁶⁷ poprvé v metodice využívá to, že předkládá možné odpovědi, jak by se mohli žáci vyjádřit a jak by bylo vhodné na to reagovat. V aktivitě „Jde to donekonečna?“⁶⁸ je lépe vysvětlen postup, který podle autora práce funguje na jedničku. Pozitivně hodnotí i to, že se dá využít znovu na jednu vyučovací hodinu. V předposlední aktivitě vůbec „Krise, kdo ji zaplatí...“⁶⁹ vidí autor negativně využití dlouhých textů, kdy žáci nejsou schopni delší dobu se soustředit

---

⁶² P. LEBEDA, *Bohouš a Dáša: Dáša na tržišti světa*, s. 24 – 27;

⁶³ TAMTÉŽ, s. 35 – 36;

⁶⁴ TAMTÉŽ, s. 41 – 42;

⁶⁵ TAMTÉŽ, s. 43;

⁶⁶ TAMTÉŽ, s. 70;

⁶⁷ TAMTÉŽ, s. 76 – 77;

⁶⁸ TAMTÉŽ, s. 83 – 84;

⁶⁹ TAMTÉŽ, s. 85.

na jednu činnost, a také že část je vypracována v anglickém jazyce. Existuje stále velké množství učitelů, kteří nejsou schopni vyjadřovat se mezinárodním jazykem, protože například ještě studovali před rokem 1989.

Zvládání globalizace je poslední kapitolou, ve které se nachází i desátá aktivita „Férový obchod“⁷⁰, zabývající se Fair Tradem, kdy se zjišťuje, jestli žáci o této problematice něco vědí, co by se chtěli dozvědět a co nakonec za pomoci vyučovací hodiny nového zjistí.

Autorovi diplomové práce zpracování takovéto metodiky naprosto vyhovovalo, neboť se o tuto problematiku hlouběji zajímá a předává ji dál svým žákům. Líbí se mu, že detailně rozpracovaná teorii, ve které je většina věcí uvedena a vysvětlena z mnoha úhlů pohledu, a že navazuje na praktickou část. Ta využívá množství metod, které ocení nejen učitel, ale i žáci pro ohromnou variabilitu. Mělo by to vést k větší soustředěnosti žáků, ale také k rozvíjení mnohých klíčových kompetencí, které by měl dle Rámcového vzdělávacího programu žák získat během studia. Kladně hodnotí i pracovní listy, které jsou při některých aktivitách použity, vedou totiž žáky k určité samostatnosti a případné spolupráci. Nevýhodou ve většině využitých aktivit je jejich délka, která mnohdy překračuje hodinovou (45 minutovou) dotaci, kterou na předmět občanská výchova týdně v každém ročníku na druhém stupni základní školy je ze zákona povinná. Nepřidává k tomu ani určitá návaznost jednotlivých aktivit na sebe, což na jednu stranu vede k větší kompaktnosti, ale na druhou stranu pedagog má určeno, co musí v rámci čtyř let v této oblasti odučit a globální témata by mu nejspíš touto metodou braly čas. To, co by nemuselo také vyhovovat, je dohledávání informací, protože ne vše vysvětluje metodika do úplné hloubky. Vyzná se v tom možná učitel přírodních věd, ale horší už to bude mít někdo z jiného odvětví. Ne všichni znají zkratku USD, T-graf apod. Také využití mnoha metod s žáky nemusí být žádoucí, protože pedagogové si nejsou jisti v lecčems, když něco zkoušejí na poprvé.

Všichni tázaní učitelé odpovídali i na tuto metodiku, která je zde prezentována. Autor proto zde uvádí systematicky všechny odpovědi jednotlivých respondentů, jak byli uvedeni v předchozí kapitole, protože to souvisí s hodnocením Bohouše a Dáši a globálních témat celkově.

---

⁷⁰ P. LEBEDA, *Bohouš a Dáša: Dáša na tržišti světa*, s. 107 – 108.

Tazatel číslo 1: anglický a německý jazyk / 10 let praxe

Otázka: „Vyučujete globální témata?“

Odpověď: „Ve většině učebnic, které jsou v naší škole využívány, se objevují jednotlivé prvky, které by se daly za globální problematiku považovat. Ať už se jedná o povědomí o historii, tradici a právech v anglicky či německy mluvících zemích; sociálních nerovnostech v dané zemi, ale i přírodních katastrofách, na které mají vliv lidé. Pokud se ale ptáte na to, jestli do toho promítám něco vlastního, tak bohužel ne. Není moc času na to, abych mohl ještě přidávat něco navíc, co není přímo v tematických plánech, ačkoliv tam něco z průřezových témat je.“

Otázka: „Jak konkrétně to probíhá?“

Odpověď: „Objeví se li některé globální téma v učebnici, snažím se, aby si žáci zkusili vybavit cokoli k tomu, co je napadne. Někdy samostatně, jindy ve dvojicích. Společně se pak snažíme analyzovat, jak to ovlivňuje místní obyvatele a jak bychom se chovali my, pokud by se něco takového událo. Využíváme i poslech, který je pro každou učebnici připraven.“

Otázka: „Využíváte nějaké nevšední metody?“

Odpověď: „Neřekl bych, že by to byly nevšední metody. Mimo frontální výuku, kterou se snažím eliminovat, zařazuji do hodin samostatnou práci, práci ve dvojicích, občas i nějaké to dramatické ztvárnění. Záleží hodně na věku žáků – pro šestáky to ještě bude více skupinové práce před třídou, ale po devátých třídách už chci psaní určitých úvah a zamyšlení. Ne všichni chtějí své myšlenky veřejně prezentovat, což je někdy velká škoda.“

Otázka: „Prostudoval jste si knihu Bohouš a Dáša, zaujalo vás tam něco?“

Odpověď: „Jen tak zběžně. Vypadá to na velmi dobrou příručku, která by se dala občas ve výuce využít, pokud by zbyl čas. Moc se mi líbil jasný systém, jak bych měl jako učitel postupovat. A kapitola čtvrtá, kde se za pomoci angličtiny žáci mohou dozvědět něco nevšedního, je super. Taky problematika Fair Trade by mohla zaujmout,

protože se hodně o ní mluví i v médiích. Člověku pak dojde, kolik takovýchto věcí vlastně doma má.“

Otázka: „Nevěděl jste si s něčím rady?“

Odpověď: „Nezkoušel jsem ani jednu z aktivit v praxi, takže nemohu stoprocentně posoudit, jestli bych měl s něčím velký problém. Víím, že pokud mám jasný postup, tak jej využívám, než si na něj zvyknu a upravím si ho pak podle sebe. Potřeboval bych nejspíš většinu aktivit zkrátit, abych je mohl v hodinách využít, ale co z toho vyřadit, to netuším.“

Odpovídající číslo 2: zeměpis a výchova ke zdraví / přes 30 let praxe

Otázka: „Vyučujete ve svých předmětech problematiku globálních témat?“

Odpověď: „Ano, snažím se o to, abych si v každém ročníku a pololetí vyhradila prostor pro téma, které nás nějak ovlivňuje a které žáky zajímá. Mluvím například o globalizaci, mcdonaldizaci, Lékařích bez hranic, o právech pro jinak nábožensky smýšlející nebo vypadající apod. Snažila jsem se, aby se to objevilo i v mých tematických plánech, protože si myslím, že je důležité, aby žáci věděli o věcech, které se dějí a které by mohli i ovlivnit.“

Otázka: „Co konkrétně nejvíce a čemu se raději vyhýbáte?“

Odpověď: „Kromě již zmíněných témat globalizace a lidských práv je to i problematika životního prostředí. Je těžké dětem vysvětlit, proč třeba někteří odpad třídí a jiní ne, proč to není zbytečné, když to jinde vypadá tak či tak. Ale zatím se daří, aby pochopili význam. Ráda se bavím o čemkoliv, takže se ničemu nevyhýbám. Ano, náročné pro mě je neustále být v něčem v opozici, ale to je v těchto tématech běžné. Nechci jim vnucovat svůj názor, protože taky nemusí být dobrý, ale chci v nich vybudit zájem dozvídat se o věcech ze všech úhlů. Mrzí mě, že někteří mají jednostranný úsudek, který ústí z rodin a jejich vrstevníků, nedej bože z médií. Žáci neumí vybírat informace, které mají vypovídající hodnotu, a pokud po nich chci vědět, odkud to přesně vzali, ukáže se, že buďto ze sociálních sítí anebo ze zdrojů jako je idnes.cz nebo

tn.cz. Pak se mnozí divíme, čemu člověk lehce uvěří, když to přece píšou na internetu, tak to musí být pravda. Ale omyl je pravdou.“

Otázka: „Odkud čerpáte informace pro své aktivity?“

Odpověď: „Byla jsem na mnoha školeních, která mi toho hodně dala. Dostanete tam totiž typy na různé příručky nebo besedy, které by hodiny eventuálně obohatily. Ráda využívám aktivity od Člověka v tísni, videa z webu Jednoho světa na školách, ale i různé knihy od Šimanovského a dalších psychologů či pedagogů, kde se objevují zajímavé aktivity, které o žácích ukážou mnohé.“

Otázka: „Vadilo vám něco na knize Bohouš a Dáša?“

Odpověď: „Jako učitelce zeměpisu naprosto nic, rozuměla jsem všemu, o čem jsem četla. Je mi ale jasné, že ne všichni budou tak nadšení jako já. Objevuje se tam množství výrazů, které nemusí učitel jiných předmětů chápat správně, přesto ale něco z této knihy ráda využiji. Škoda jen, že zde není více kratších aktivit, které by mohly být jen takovým zpestřením běžné výuky. Snad v těch novějších metodikách, pokud nějaké ještě vzniknou, to bude lepší!“

Účastník číslo 3: český jazyk a výtvarná výchova / 4 roky praxe

Otázka: „Dá se do českého jazyka a výtvarné výchovy vložit nějaké globální téma?“

Odpověď: „Ano i ne. V tematickém plánu nemám ani v jednom předmětu zařazenou problematiku globalizace a příhodných témat. Přesto se občas snažím do hodin výtvarné výchovy zařazovat prvky, které souvisí se životním prostředím, protože se o to zajímám. Do českého jazyka bych čas od času také mohla něco vložit, ale nerada se dostávám do konfliktu s těmi, kteří mají opačný názor. Snažím se proto všemu takovému vyhýbat.“

Otázka: „Jakou formu výuky preferujete?“

Odpověď: „V obou předmětech, které učím, jde spíše o vyjádření sebe sama prostřednictvím malby či psané formy. Proto se nesnažím využívat moc jiných metod. Nejvíce převládá tedy samostatná práce a nepopulární frontální výuka.“

Otázka: „Zaujala vás nějaká z aktivit v knize Bohouš a Dáša?“

Odpověď: „Ano, ráda bych vyzkoušela aktivitu v kapitole tři, kde musí žáci využít novinové výstřižky, což se mi zdá v dnešní době docela hodně podstatné, aby zvládli pochopit kontext a sdělit hlavní myšlenku toho, co čtou. Jen toho času během výuky českého jazyka opravdu není mnoho, proto to nevidím tak reálně.“

Otázka: „Co naopak bylo naprosto nežádoucí?“

Odpověď: „Některým věcem jsem v metodice nerozuměla, přišlo mi to leckdy moc složité. Chápu, že autoři chtěli, aby bylo o každém tématu napsáno co nejvíce, ale některé věci bych klidně vyhodila a spíše blíže popsala postup, jak má učitel vyučovat tu danou věc. Ti, kdo nepřišli do styku s některými metodami, tak budou tápat.“

Respondent číslo 4 a 5: matematika a přírodopis / fyzika a chemie / přes 17 let praxe

Otázka: „Jak často do výuky zařazujete globální témata?“

Odpověď: „V našich předmětech to lze vcelku snadno, dalo by se říci, že alespoň jednou týdně se tam něco takového objeví.“

Odpověď: „Kolega má naprostou pravdu, hlavně fyzika je naprosto všude a všechny ovlivňuje.“

Otázka: „Zajímají žáky globální témata?“

Odpověď: „Dalo by se říci, že v dnešní době je nezajímá skoro nic, pokud se jich to nějak osobně nedotýká. Třeba problematika lidských práv ano, protože si přijdou, že nemají jako mladí žádná práva, a pokud nějaká dostanou, uvědomí si pak, že s tím souvisí i nějaká zodpovědnost.“

Odpověď: „Neřekl bych to jinak. Navíc většina žáků, která přejímá názory rodičů, je rasisticky zaměřena, což se snažíme potlačit, ale jde to špatně. Žáky baví hlavně nejnovější technologie, hry, hudba a filmy, takže přesto se trochu dá problematice globálních témat věnovat.“

Otázka: „Jaké metody při výuce využíváte nejraději a proč?“

Odpověď: „Nejjednodušší je samozřejmě frontální výuka, při které dominuje pouze naše role. Ale to nejde stále, protože třeba v matematice to chce prostě praxi samostatnou, navíc v přírodopise se mi osvědčila skupinová výuka, když začínáme probírat nové téma.“

Odpověď: „Já využívám partnerskou práci, protože ve dvou to jde mnohem lépe a rychleji, hlavně když máte laboratorní práce. Jinak to záleží na tématu, které je. Pokud to je něco globálního, tak se snažím, aby se zapojili určitou formou všichni.“

Otázka: „Co byste vytkly knize Bohouš a Dáša?“

Odpověď: „Přílišnou obsáhlost o tématech, která pak v jednotlivých aktivitách nesplňují výstupy z Rámcového vzdělávacího programu, ale naprosto jiné a nejspíš vlastní, které vytvořila vždy společnost pro příslušnou metodiku. Což je pro nás jako učitele velká škoda, protože se máme řídit Rámcovým vzdělávacím programem. Ačkoliv učím matematiku, neporozuměl jsem například metodě T-grafu, přitom je to naprosto jednoduchá metoda, ale my matematici ji takto nenazýváme.“

Odpověď: „Mně vadilo, že nemohu běžně příslušné aktivity využít, protože jsou na vyučovací hodinu moc dlouhé. Ano, mohl bych si s někým vyměnit hodinu a mít dvě hodiny chemie za sebou, což by možná prospělo, ale na druhou stranu by mi mohly koncem pololetí scházet. Přednostně je nutné, abychom splnili vlastní tematické plány, které z Rámcového vzdělávacího programu vycházejí.“

Otázka: „Jste spokojení s nějakou aktivitou?“

Odpověď: „Ve druhé kapitole jsou pro mě zajímavé věci, které bych rád někdy ve výuce využil. Musím je ale zkrátit, aby mi vyšly na celou hodinu, i když je to asi škoda.“

Odpověď: „Pokud mi zbude čas, vyzkouším s žáky aktivitu v poslední kapitole, protože mi je blízká přírodním tématem.“

Tazatel číslo 6: dějepis a občanská výchova / přes 20 let praxe

Otázka: „Využíváte při výuce knihy od Člověka v tísní. Proč právě je?“

Odpověď: „Byla jsem na několika školeních, kde nám byly představeny různé metodiky a tato od Člověka v tísní mi přijde nejpropracovanější. A hlavně je česky, což se v dnešní zrychlené době naprosto cení. Pozitivně si mě také získala tím, že využívá mnoha metod, které jsou zajímavé a mohly by přinést kladné ohlasy u žáků. Což se také děje. Trochu jsem měla ze začátku problém, abych si poradila s aktivitami, které jsou delší než jedna vyučovací hodina. Ale s tím se poprat dá.“

Otázka: „Co preferujete z globálních témat?“

Odpověď: „Nedá se to říci tak, že bych něco preferovala. Zařazuji do občanské výchovy taková témata, která v žácích vyvolají určitou angažovanost. Ať už jsou to média a aktuální zprávy ze světa, problém s romskou komunitou, migrací, pomoci někomu slabšímu apod. Občas je těžké, abyste splnili cíl z vašeho tematického plánu a zároveň zkusili nadnést globální problematiku. Chce to ale jen vytrvat a dá se vše. Když jsem začínala, chtěla jsem toho po nich opravdu hodně, ale ne všichni v daném věku jsou schopni některá témata vstřebat a vyjádřit se k nim.“

Otázka: „Kterou výukovou metodu s žáky prosazujete?“

Odpověď: „Využívám ve většině svých hodin co nejvíce aktivit a to různou formou. Nemám ráda frontální výuku, protože žáky nijak extrémně neobohatí a různé metody dávají šanci k tomu, že kooperujete mezi sebou. Vy něco prezentujete a žáci se vyjadřují, jak to vidí oni, i kdyby to bylo jinak. V komunitním kruhu se mnohé ukáže, ale ne každý z učitelů jej dokáže využít správnou formou. Skupinová práce a někdy i dramatické ztvárnění dané věci není na škodu.“

Otázka: „Vadí vám něco na výukových knihách?“

Odpořď: „V zásadě naprosto nic. Umím využít materiály k tomu, abych si je přizpůsobila vlastním potřebám, což by tak mělo být. Nejde někdy převzít naprosto vše, o čem čtete, protože je to dlouhé, neumíte pracovat dobře s danou metodou atd. Je třeba si vše upravit k obrazu svému, ale aby to neztratilo tu hlavní myšlenku.“

Učitel číslo 7: tělesná výchova, pracovní činnosti a výpočetní technika / 9 let praxe

Otázka: „Věnujete se během výuky i globálním tématům?“

Odpořď: „V mých hodinách k tomu není moc prostoru. Při tělesné výchově jsem rád, že děti zvládnout udělat to, co po nich chci. Nevyžadují žádnou teorii, stačí mi praxe. Globálním tématům se přitom ale nevěnuji. Stejně tak to mám při pracovních činnostech. I když tam by se dalo za ně považovat práce na pozemcích, kde se žáci starají o životní prostředí v naší škole, vidí, jak náročné je něco vypěstovat a jak snadné je něco naopak zničit. Ve výpočetní technice dávám důraz na mediální výchovu a prevenci proti kyberšikaně.“

Otázka: „Prosazujete nějakou výukovou metodu?“

Odpořď: „Nazval bych to praktickou činností jednotlivce. Takže samostatná práce, někdy i skupinová.“

Otázka: „Čím vás obohatila kniha Bohouš a Dáša?“

Odpořď: „Ukázala mi možnosti, které bych mohl například zařadit do výuky při výpočetní technice. Zde by šla vyzkoušet aktivita s články, které by se daly hledat při hodině a diskutovat o tom, jak jsou zpracovány, proč se objevují na zmíněných webových stránkách apod.“

Otázka: „Chybělo vám tam něco?“

Odpořď: „Nejspíš ne...možná by nebylo od věci, aby tam autoři pro příště uvedli i nějakou příkladovou aktivitu. Tedy ne jen běžný postup, ale také ukázali, jak by mohli žáci reagovat. To by ocenili hlavně začínající učitelé.“

5. VLASTNÍ METODIKA

Na základě prostudovaných materiálů, metodiky od Člověka v tísní a kvalitativním výzkumu mezi učiteli na jedné škole byly vypracovány aktivity, které byly i vyzkoušeny ve výuce.

Jedná se celkem o pět aktivit na pět vyučovacích hodin o délce 45 minut, které na sebe částečně navazují. Budou oproti metodice Bohouš a Dáša: Dáša na tržišti světa vycházet z očekávaných výstupů Rámcového vzdělávacího programu, kterých se dotknou, postup pro učitele bude co nejjednodušší a hlavně co nejpochoptelnější, ale také se zde objeví ukázky toho, jak odpovídají žáci na danou věc. Všechny aktivity budou moci být realizovány v občanské výuce na základní škole či v jejím příbuzném předmětu ve výchově ke zdraví. V příloze diplomové práce jsou uvedena shrnutí každé aktivity.

5.1. Aktivita I: Co je pravdou podle mě.

Doporučený ročník: 8. – 9. ročník

Očekávaný výstup z RVP / Člověk a společnost:

- kriticky zhodnotí informace z mediálních zdrojů a vyjádří k tomu vlastní postoj

Očekávaný výstup z RVP / Mezinárodní vztahy, globální svět:

- popíše klady a zápory globalizace

Očekávaný výstup z RVP / Průřezové téma – Osobnostní a sociální výchova:

- porozumí odlišným názorům a hodnotám

Očekávaný výstup z RVP / Průřezové téma – Výchova demokratického občana:

- pokusí se překonat stereotypy a předsudky vůči druhým

Očekávaný výstup z RVP / Průřezové téma – Multikulturní výchova:

- pozná náznaky nesnášenlivosti vůči menšinám

Očekávaný výstup z RVP / Průřezové téma – Mediální výchova:

- analyzuje mediální sdělení a snaží se je vidět z různých úhlů pohledu

Učitel potřebuje: základní znalost o pojmu globalizace a fake news, zkušenost s komunitním kruhem

Žák potřebuje: dvě vytištěné zprávy, které ho nějak ovlivnily – jednu z českého a druhou ze zahraničního webu, novin, časopisu,... / jedna by měla být pravdivá – a sešit

Pozor! Každá zpráva musí obsahovat titulek (nadpis), úvodník (pár slov na začátek) a zdroj, odkud bylo čerpáno (internetovou stránku, článek konkrétních novin atd.).

Postup:

Učitel předem zadá domácí úkol, aby žáci na příští hodinu vybrali dvě zprávy, o kterých četli a které je nějak ovlivnily. Musí být jedna z českého a jedna ze zahraničního zdroje. Je už na nich, jestli vyberou zprávu z internetu, novin, časopisu atd. Zároveň by jedna z daných zpráv měla být pravdivá a druhá nepravdivá.

Častá otázka žáků: *Jak to poznáme, že je zpráva pravdivá a nepravdivá?*

Pedagog by měl odpovědět něco ve smyslu, že je třeba ověřit zprávu z více zdrojů, což lidé málo dělají.

Dále žáky poprosí o to, aby před příští hodinou připravili třídu na komunitní kruh, tedy lavice dají k oknům a židle utvoří kolem středu třídy kruh.

Při hodině, kdy žáci sedí v kruhu a učitel mezi nimi, se nejprve zopakují pravidla komunitního kruhu (mluví jenom jeden, každý má stejné právo říci svůj názor, žáci by se neměli smát či jinak hanlivě vyjadřovat o druhých, nevynášet nic po hodině ven a mají právo neodpovědět) a poté se učitel ptá.

Předpokládaná doba v komunitním kruhu: 20 minut

Otázky učitele: Co myslíte, že je globalizace?

Odpovědi žáků: *Něco globálního. Globus. Celosvětový.*

Pokud nebudou vědět, zkuste se zeptat, kdo z nich chodí do McDonaldu nebo KFC.

Odpovědi žáků: *Většina třídy zvedne ruku.*

Pak můžete pokračovat, že jim globalizaci připodobníte k rychlému občerstvení společnosti McDonald. Představte si, že pojedete do Moskvy, Peking, Sydney, Ria de Janeira, Káhiry atd. a budete si tam chtít dát Big Mac. Všichni budete vědět, co

očekáváte, že dostanete. Kdykoliv na světě tedy uvidíte velkou červenou značku s velkým zlatým M, víte, že je to McDonald a že když si dáte tenhle produkt, dostanete jej takový, jaký jej znáte. To je jeden z vlivů globalizace. Celosvětově se propojujete.

Otázky učitele: Vidíte nějaké klady a zápory na tomto fenoménu?

Odpovědi žáků:

Klady – cestování, společný jazyk, internet (sociální sítě, nakupování,...), studium v zahraničí, spolupráce, povědomí o kulturách,...

Zápory – ztráta osobních vztahů, růst nesnášlivosti, říkat a prezentovat veřejně svůj názor, i kdyby byl špatný,...

Učitel: Chválíte, a pokud je třeba, doplňujete odpovědi žáků.

Otázky učitele: Kdy si myslíte, že globalizace ve světě začala?

Odpovědi žáků: *Ve 20. století se vznikem internetu. Se zámořskými objevy, kdy se lidé vzájemně přes oceán začali ovlivňovat. Ke konci 19. století v rámci průmyslové revoluce.*

Učitel: Všichni budou mít pravdu. Snažte se, aby vždycky svoji odpověď zdůvodnili.

Otázky učitele: Kdy si většina z vás dává pozor, o čem na internetu čte?

Odpovědi žáků: *1. dubna.*

Učitel: Vysvětlíte žákům, že pomluvy a drby se dostávají do časopisů, novin, ale i na sociální sítě. V angličtině se jim říká gossip, ale také fake news.

Následně je nechte samostatně rozdělit do dvojic. Pokud víte předem, že jim to nevyhovuje, rozpočítejte je sami, aby byli ve dvou. Pokud bude někdo nemocný, vytvoří trojici.

Jejich úkolem ve dvojici bude, aby si vzájemně představili své zprávy a porovnali zdroje, ze kterých čerpali. Oba si udělají do sešitu tři sloupce – v jednu bude Téma zprávy, v druhém Zdroj a ve třetím Přesvědčení. Poté se shodnou na dvou zprávách, které představí ostatním.

Odpovědi žáků:

<i>TÉMA ZPRÁVY</i>	<i>ZDROJ</i>	<i>PŘESVĚDČENÍ</i>
<i>Teroristický útok</i>	<i>iDnes.cz</i>	<i>pravda / citace z jiných zdrojů</i>
<i>Lék na rakovinu</i>	<i>tn.nova.cz</i>	<i>nepravda / nefunguje, zkouší se</i>

Předpokládaná doba práce ve dvojici: 10 minut

Učitel: Žáci ve dvojici sdělí ostatním, které zprávy vybrali. Učitel pomocí brainstormingu zapisuje na tabuli téma a také webovou stránku, odkud ji žáci čerpali. Bylo by dobré, abyste si zapsali nebo vyfotili konečný výsledek, protože v tom další hodinu budete pokračovat. Poděkujte jim všem za spolupráci, upozorněte je, že s tím nekončíte a že na to další hodinu navážete.

Předpokládaná doba: 15 minut

5.2. Aktivita II: Bud'me jimi.

Doporučený ročník: 8. – 9. ročník

Očekávaný výstup z RVP / Člověk a společnost:

- dokáže poznat jednostranný projev na různé národy i skupiny, které vedou k nesnášenlivosti

Očekávaný výstup z RVP / Člověk jako jedinec:

- pozná sebe sama v neobvyklé situaci a zvládne se zhodnotit

Očekávaný výstup z RVP / Průřezové téma – Osobnostní a sociální výchova:

- pochopí důležitost spolupracovat s ostatními

Očekávaný výstup z RVP / Průřezové téma – Výchova demokratického občana:

- uvažuje kriticky nad daným problémem

Očekávaný výstup z RVP / Průřezové téma – Multikulturní výchova:

- vědomí rovnocennosti mezi kulturami

Učitel potřebuje: zkušenost s výukou dramatu a připravené lístečky s čísly od 1 do 9, které mohou, ale nemusejí, vycházet z předchozích témat žáků, která přinesli do výuky

Žák potřebuje: sešit

Postup:

Učitel rozdělí žáky do několika skupin po čtyřech – rozpočítáním, prostým výběrem atd., záleží na tom, jak kolektiv dobře zná. Je třeba, aby každá skupina byla variabilní, tedy nejlépe smíšená. Můžete ale vytvořit i některou skupinu jen z chlapců nebo jen dívek, ukážete to zase jiný rozměr problému. Pokud jich bude méně, nevadí – mohou to zkusit sami anebo budou přiřčlenění k jiné skupině.

Hlavním úkolem poté bude, aby v každé skupině zjistili, kdo z nich je nestarší. Ten se stane mluvčím, který vybere jedno z učitelových čísel od 1 do 9, buď slovně anebo náhodným výběrem.

Na každém lístečku s příslušným číslem má učitel napsáno navíc místo, problém a postavy, které budou muset pak se skupinou veřejně představit, aniž by ostatním řekli přesné informace, které dostali.

Předpokládaná doba skupinové práce: 15 minut

Během maximálně dvouminutové scénky každá skupina dramaticky ztvární na předem daném místě problém i konkrétní postavy, které se tam mají objevit. Ostatní skupiny nebudou do děje nijak zasahovat, ale budou si do sešitu zapisovat ke každé skupině nějaké údaje, aby věděly, co všechno viděly.

Předpokládaná doba výuky dramatem: 15-20 minut

Učitel: Pohovořte krátce s nimi o tom, co se jim dobře a co špatně předvádělo a proč. Každá skupina pak dostane úkol, aby napsala článek do novin o dané skupině. První skupina píše o druhé, druhá o třetí, třetí o čtvrté, čtvrtá o páté, pátá o šesté, šestá o sedmé, sedmá o osmé, osmá o deváté a devátá o první. Polovina bude tvořit pro seriózní médium a druhá část pro bulvár. Další hodinu se bude pokračovat.

Předpokládaná doba skupinové práce: 15 minut

Lístičky učitele:

<p style="text-align: center;">1</p> <p>kupé ve vlaku</p> <p>jízda na černo</p> <p>matka/otec s dítětem</p> <p>Rom/ka s batohem</p> <p>náctiletý/á sportovec/kyně</p> <p>mladý/á DJ/ka</p>	<p style="text-align: center;">2</p> <p>obchod s oblečením</p> <p>krádež kabelky / bot</p> <p>prodavač/ka</p> <p>jehovista/ka</p> <p>důchodce/kyně s vozíčkem</p> <p>hladový/á chlapec/dívka</p>	<p style="text-align: center;">3</p> <p>hosпода</p> <p>pokus o útěk bez zaplacení</p> <p>výčepní</p> <p>pravidelný štamgast</p> <p>mladistvý/á bez občanky</p> <p>čekající kadeřník/nice</p>
<p style="text-align: center;">4</p> <p>ulice ve městě</p> <p>okradení</p> <p>podnikatel/ka s kufříkem</p> <p>Rom/ka s brýlemi</p> <p>náctiletý/á sprejer/ka</p> <p>otec/matka samoživitel/ka</p>	<p style="text-align: center;">5</p> <p>park</p> <p>přepadení</p> <p>důchodce/kyně se psem</p> <p>běžec/kyně</p> <p>student/ka při četbě</p> <p>neznámý/á pachatel/ka</p>	<p style="text-align: center;">6</p> <p>muzeum</p> <p>spuštění alarmu</p> <p>průvodce/kyně</p> <p>nepozorný/á chlapec/dívka</p> <p>milovník/ice historie</p> <p>workoholik/čka</p>
<p style="text-align: center;">7</p> <p>kuchyně</p> <p>otrava</p> <p>tchán/tchýně</p> <p>rodič</p> <p>dospívající narkoman/ka</p> <p>bratr/sestra bez vlasů</p>	<p style="text-align: center;">8</p> <p>sklep</p> <p>znásilnění</p> <p>student/ka medicíny</p> <p>domovník/ice</p> <p>soused/ka</p> <p>jehovista/ka</p>	<p style="text-align: center;">9</p> <p>auto</p> <p>nehoda</p> <p>řidič/ka</p> <p>prostitut/ka</p> <p>muslim/ka</p> <p>skateboardista/ka</p>

5.3. Aktivita III: Čas jsou peníze.

Doporučený ročník: 8. – 9. ročník

Očekávaný výstup z RVP / Mezinárodní vztahy, globální svět:

- dokáže vyjmenovat světové problémy a udělat si na ně svůj názor

Očekávaný výstup z RVP / Průřezové téma – Výchova demokratického občana:

- zhodnotí procesy a události, které mají význam na Českou republiku, Evropu a svět

Očekávaný výstup z RVP / Průřezové téma – Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech:

- zlepší se postoj k odlišnostem mezi lidmi

Očekávaný výstup z RVP / Mediální výchova:

- pochopí roli médií ve společnosti

Učitel potřebuje: počítačovou učebnu

Žák potřebuje: sešit

Postup:

V předchozí hodině žáci ve skupinách tvořili články o aktivitách, které ztvárňovali. Jejich úkolem bude, aby seznámili ostatní se svou prací. Všimněte si toho, jestli zvládli rozeznat hlavní rozdíl mezi seriózním médiem a tím, které se věnuje bulvárním praktikám. Ve většině případů se bude toto stírat a žáci nebudou schopni vyhodnotit, co ještě bulvár je a co není. Zároveň dbejte na to, aby žáci sami zjistili, kde tkví problém. Především to bude v oblasti různého pohledu skupin na danou věc. Kdybyste pustili žákům nějakou situaci, každý by ji popsal jinak a ne všichni stejně, ačkoliv by se jednalo pořád o tu jednu samou.

Přepokládaná doba skupinové práce: 15 minut

Učitel: Bylo by třeba, abyste žákům na internetu ukázali některé příklady seriózních a bulvárních deníků. Ať už jsou to zpravodajské weby České televize, iDnes.cz, BBC, CNN, ale také Blesk, Super.cz atd.

Otázky učitele: Vidíte nějaký rozdíl?

Odpovědi žáků: *Velikost a síla nadpisů. Fotografie. Jednoduché informace. Rychlost.*

Otázky učitele: Co je typické pro „seriózní“ média?

Odpovědi žáků: *Jednoduchý a jasný nadpis. Nezavádějící nadpis. Citace lidí a textů. Přesné a potvrzené informace. Různorodost témat.*

Otázky učitele: Co je typické pro „bulvární“ média?

Odpovědi žáků: *Upoutat na první pohled. Fotografie. Témata (vztahy, smrt, nehody, politika). Nepřesné informace.*

Otázky učitele: Mají tato média něco společného?

Odpovědi žáků: *Rychlost sdělení. Prezentace na síti, včetně sociálních sítí.*

Otázky učitele: Píše někdo z vás status na sociální síť?

Odpovědi žáků: *Většina třídy zvedne ruku.*

Otázky učitele: Proč to děláte?

Odpovědi žáků: *Potřeba vyjádřit se. Nevidím jinou možnost. Chci se podělit.*

Učitel: Měli byste jim naznačit, že podobně na tom jsou i blogeři, youtubeři, ale také redaktoři jednotlivých webů a společností. Ne každý má vysoký stupeň vzdělání, většina se snaží sdělit všem svůj názor, který třeba prezentují tak, že s ním souhlasí většina společnosti. Zároveň každý redaktor nad sebou někoho má, ač si třeba myslí, že si může psát o čemkoliv. Může tu být také určitá poptávka po něčem atd.

Otázky učitele: Co je to cenzura? A kdy byla u nás platná?

Odpovědi žáků: *Zákaz vyjadřování. Před rokem 1989.*

Učitel: Ukažte žákům za pomoci vyhledávače Google obrázek kormorána s ropou, který byl několikrát v historii populární, a k tomu jim přečtete úryvek z recenze Josefa Němce, ve které se objevuje citace o falešných zprávách. Jedná se o část textu z knihy Nulté číslo od Umberta Eca:

„...Já nic nepopírám, ale otec mě naučil brát zprávy s rezervou. Noviny lžou, historikové lžou, televize dneska taky lže. Viděl jsi vloni za války v Perském zálivu ve zprávách záběr na kormorána, který umíral, protože měl peří spleené ropou? Potom se zjistilo, že v daném ročním období žádní kormoráni v Perském zálivu nežijou a záběry že jsou osm let staré a pocházejí z války Íránu s Irákem...“⁷¹

Přepokládaná doba brainstormingu: 15 minut

Učitel: Nakonec dejte žákům prostor, aby svůj názor na pravdu, kterou slyšávají v médiích, prezentovali. Nejlépe písemně na polovinu stránky do sešitu, kde by mohli začít otázkou: „Komu mohu dnes věřit?“ Poté mohou dobrovolníci sdělit veřejně svůj názor. Zbytek sešitů si vyberte, abyste věděli, jak žáci smýšlejí.

Přepokládaná doba samostatné práce: 15 minut

5.4. Aktivita IV: Dávej na sebe i ty ostatní pozor!

Doporučený ročník: 7. – 8. ročník

Očekávaný výstup z RVP / Člověk ve společnosti:

- využívá příkladné chování a komunikaci v různých situacích jeho života

Očekávaný výstup z RVP / Průřezové téma – Mezinárodní vztahy, globální svět:

- dokáže najít souvislosti globálních a lokálních problémů a uvést příklady jejich projevů

Očekávaný výstup z RVP / Průřezové téma – Osobnostní a sociální výchova:

- uvědomuje si mravní rozměr způsobu svého i okolního chování

Očekávaný výstup z RVP / Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech:

- zastává pozitivní postoj k lidským odlišnostem

Učitel potřebuje: papíry

---

⁷¹ Čtenářská recenze – Josef Němec: *Umberto Eco: Nulté číslo*. [online]. [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://kavarna.bux.cz/detail/josef-nemec-umberto-eco-nulte-cislo?type=Ctenarske+recenze>.

Žák nepotřebuje nic

Postup:

Učitel nejprve žákům rozdá papíry, které nebudou ale podepisovat. Jejich odpovědi budou sloužit jen orientačně. Na tabuli pod sebe napíše pět pojmů, se kterými přijdou tuhle hodinu do styku:

KONDOM – BISEXUALITA – PROSTITUTKA – TRANSGENDER – EJAKULACE

Necháte jim chvíli čas, aby se zamysleli a zkusili na papír napsat, co by mohly jednotlivé pojmy znamenat. Poté vyberete všechny papíry zpět a přečtete si je.

Předpokládaná doba samostatné práce: 10 minut

Učitel: Zjistíte, že většina bude znát tak polovinu vámi daných pojmů. Přesto všechny jednoduše vysvětlíte.

KONDOM = mužská ochrana proti početí

BISEXUALITA = (sexuální) přitažlivost k oběma pohlavím (ženy k mužům i ženám, muži k ženám i mužům)

PROSTITUTKA = provádí pohlavní styk s cizími lidmi za peníze

TRANSGENDER = osoby, které se necítí být ve svém těle těmi, kterými navenek jsou (v mužském těle žena, v ženském těle muž)

EJAKULACE = vyvrcholení

Otázky učitele: Pokud bych se hypoteticky podíval z okna naší třídy v 19. století, poznal bych nějak na dámě s pánem, že spolu chodí?

Odpovědi žáků: *Ano i ne.*

Učitel: Zkuste je vybudit k tomu, aby neodpovídali jednoslovně, ale aby své odpovědi hlouběji vysvětlovali. *Myslím si, že..., protože...*

Odpověď je samozřejmě ne. Muži ani ženy nemohli na veřejnosti sdělovat svému okolí, že jsou si nějak vzájemně více nakloněni. Nedrželi se za ruce, nelíbili se, neprováděli

společně pohlavní styk na veřejném místě atd. Také byli oba oblečeni co nejvíce, i když existovali korzety. Vysvětlíte jim, že i manželé si doma někdy vykali a že existovala pozornost pánů vůči dámám.

Otázky učitele: Proč tomu takhle bylo? Proč nemohli blízcí přátelé / budoucí pár mít sex před svatbou?

Odpovědi žáků: *Díky náboženství – křesťanství. Dáma podléhala otci, než byla provdána za toho, koho jí většinou sami vybrali. Vliv společenských mravů.*

Otázky učitele: Existoval způsob, jak by se to dalo obejít?

Odpovědi žáků: *Ano – opiová doupata nebo vykřičené domy.*

Učitel: V opiových doupatech, která byla především v Anglii a ve Francii, se neaplikovalo jenom opium, ale pánové zde prováděli nepřístojnosti – orgie (skupinové hrátky). Existovali k tomu samozřejmě také tzv. vykřičené domy, kde se prodávaly na noc dámy mužům. Což vedlo k rozšíření pohlavních nemocí – syfilis, kapavka,... Neexistoval ještě kondom, pouze prasečí střívka, která neochraňovala stoprocentně. Muži to měli do určité míry povolené, ačkoliv mysleli pouze na svoje uspokojení, které mnohdy vedlo k rozšiřování nemocí nejen na manželku, ale i další potencionální milenky. Nemocní muži se vysokého věku nedožili a umírali v bolestech.

Otázky učitele: Objevovali se ale lidé, kteří se vymykali. Chodili vyzývavě oblečení v zářivých barvách (růžová, žlutá,...), chovali se nepřístojně a říkalo se jim dandyové. Kdo to byl?

Odpovědi žáků: *Nevím.*

Učitel: Homosexuálové, většinou tedy gayové. Ti veřejně nemohli přiznat, že se jim líbí stejné pohlaví, protože to bylo protizákonné a hlavně proti křesťanské Bibli. Na počátku 20. století se mnozí lékaři snažili, aby z homosexuálů udělali heterosexuály za pomoci šokové terapie, ale nepovedlo se. Homosexuálem se člověk narodí – do třech měsíců od početí je jasné, jaké orientace bude – nemůže tedy za to.

Otázky učitele: Věděl by někdo, komu se říká transgender?

Odpovědi žáků: Nevím.

Učitel: Někteří se nechtěli sžít se svým já. Nemuseli být přímo homosexuální, ale necítili se dobře ve svém těle, do kterého se narodili. Dívky se cítily být chlapci – hrály si na stromech, bily se, chtěly být dobývány atd. – chlapci zase toužili být dívkami, aby se mohli starat více o svou vizáž. Operativně odstranit pohlaví ale šlo v té době poměrně špatně. Proběhly mnohé pokusy, kdy se nakonec dařilo dívku do určité míry předělat úspěšně na chlapce natolik dobře, že „nový“ muž byl naprosto schopen ejakulace. Žena byla stále brána podřadně i v těchto věcech.

Otázky učitele: Kdo v 19. století nebyl rovnoprávný s ostatními?

Odpovědi žáků: Homosexuálové. Židé. Černoši. Cikáni. Muslimové. Ženy. Rozvedení (hlavně ženy).

Učitel: Řekněte jim, že mají skutečně pravdu. Všichni zmínění neměli stejná práva jako většina společnosti. Dnes už je pohled na všechny zmíněné lepší, až na romskou populaci a na muslimy, a to především díky médiím (špatné příklady soužití, teroristické útoky,...).

Otázky učitele: Věděl by někdo, v jakých státech jsou porušována práva menšin?

Odpovědi žáků: Čína. Kuba. Rusko. USA. JAR.

Učitel: Ve všech zmíněných státech někteří opravdu nemohou dělat vše, co se jim líbí. Sňatky homosexuálů, rovnocenná práva mezi černochoy a bělochy atd. Ale i u nás jsou práva porušována, ačkoliv navenek vše funguje, a zvyšuje se určitá rasová nesnášenlivost vůči cikánům a dalším.

Předpokládaná doba brainstormingu: 35 minut

5.5. Aktivita V: Láska v mnoha podobách.

Doporučený ročník: 7. – 8. ročník

Očekávaný výstup z RVP / Člověk ve společnosti:

- využívá příkladné chování a komunikaci v různých situacích jeho života

Očekávaný výstup z RVP / Průřezové téma – Výchova demokratického občana:

- má otevřený, aktivní a zainteresovaný postoj ke svému životu

Očekávaný výstup z RVP / Průřezové téma – Osobnostní a sociální výchova:

- uvědomuje si mravní rozměr způsobu svého i okolního chování

Očekávaný výstup z RVP / Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech:

- zastává pozitivní postoj k lidským odlišnostem

Učitel potřebuje: papíry a výtisky knižních ukázek

Žák nepotřebuje nic

Postup:

Učitel nejprve žákům rozdá papíry, které nebudou ale podepisovat. Jejich odpovědi budou sloužit jen orientačně. Na tabuli pod sebe napíše pět pojmů, se kterými přijdou tuhle hodinu do styku:

AIDS – HETEROSEXUALITA – LÁSKA – PEDOFILIE – MENSTRUACE

Necháte jim chvíli čas, poté vyberete všechny papíry zpět a přečtete si je.

Předpokládaná doba samostatné práce: 10 minut

Učitel: Zjistíte, že většina bude znát tak polovinu vámi daných pojmů. Přesto všechny jednoduše vysvětlíte.

AIDS = pohlavně přenosná nemoc, která kvůli viru HIV způsobuje selhání imunity jedince

HETEROSEXUALITA = (sexuální) přitažlivost k opačnému pohlaví (ženy k mužům, muži k ženám)

LÁSKA = hluboká emoce, touha či bezmezná odevzdanost vůči druhému (jedince kladně přitahuje k nějaké osobě)

PEDOFILIE = úchylka, která vyvolává sexuální přitažlivost starší osoby k dětem

MENSTRUACE = opakované krvácení v oblasti vagíny, ukazuje schopnost ženy počít a porodit dítě

Otázky učitele: Co víte o AIDS?

Odpovědi žáků: *Pohlavně přenosná nemoc. Dá se léčit pomocí léků. Je stále nevléčitelná a vede k úmrtí. Přenáší se nechráněným pohlavním stykem. Náchylní jsou ti, co střídají sexuálně své partnery. Přenáší se krví a z matky na nenarozené dítě. Vznikla v Africe. Zvyšuje se počet nemocných.*

Předpokládaná doba brainstormingu: 10 minut

Učitel: Rozdejte žákům pět úryvků s příjmeními autorů, aby každá dvojice měla svůj text. Tři dvojice by měly mít stejný text. Jejich úkolem bude, aby si úryvek přečetli a zkusili napsat, v jakém století bylo dílo napsáno, jestli v daném textu převažuje láska nebo sex a jestli dominuje role muže nebo ženy.

První úryvek pochází z knihy Padesát odstínů šedi od E. L. James:

„...Zasténám mu přímo do úst. Jsem sotva schopná vstřebat všechny ty divoké pocity, které mě zachvátily - nebo jsou to rozběsněné hormony? Šíleně po něm toužím. Chytám se ho za nadloktí - pod rukama vnímám jeho pevné bicepsy. Je překvapivě silný... hodně svalnatý. Nesměle přesouvám ruce k jeho obličejí a potom mu nořím prsty do vlasů. Jsou tak jemné... nepoddajné. Jemně ho za ně zatahám a on slastně zamručí. Zvolna mě před sebou tlačí k posteli, dokud ji necítím pod ohbím kolen. Pomyslím si, že mě na ni nejspíš povalí, ale on to neudělá. Náhle mě pouští a klesá na kolena. Oběma rukama si mě drží za boky a jazykem zakrouží kolem pupíku, pak si drobnými polibky razí cestu k jedné z pánevních kostí a vzápětí postupuje zpátky podél lemu kalhot ke druhé. „Ach,“ splyne mi ze rtů. Vidět ho, jak přede mnou klečí, cítit na sobě jeho ústa, to je tak nečekané, tak vzrušující... Náhle se prudce zvedá, jedním pohybem mi strhává kalhotky a odhazuje je na podlahu. Stahuje si boxerky a odhaluje se. Pane jo... Hmátne na noční stolek pro malý plastický balíček a znovu se vklíní mezi mé nohy, rozevívá je ještě víc. Vkleče si roluje kondom na svou opravdu úctyhodnou délku...“⁷²

Další text je vyňat z knihy Obraz Doriana Graye od O. Wilda:

„...„Ano,“ křičel, „zabilas mou lásku. Dosud jsi ve mne vzněcovala obrazotvornost. Teď ve mně nevzněcuješ ani zvědavost. Prostě nepůsobíš už nijak. Miloval jsem tě,

---

⁷² E. L. JAMES, *Padesát odstínů šedi*, s. 130 a 133.

protože jsi byla skvělá, protože jsi měla nadání a ducha, protože jsi uskutečňovala sny velikých básníků a dávala podobu a obsah uměleckým dílům. To všechno jsi odhodila. Jsi mělká a hloupá. Bože, jak jsem mohl tak šílet, že jsem tě miloval? Jaký jsem to byl blázen! Ted' už pro mě neznamenáš nic. Nechci tě už nikdy vidět. Nechci už na tebe myslet. Nechci už ani vyslovit tvé jméno. Nevíš, čím jsi mi byla, kdysi. Vždyť kdysi... Ne, ne, nesnesu to pomýšlení. Kéž bych na tobě nebyl spočinul pohledem! Zničila jsi mou největší milostnou idylu. Jak málo asi víš o lásce, když říkáš, že maří tvé umění. Bez svého umění nejsi nic. Byl bych tě proslavil, mohlas být skvělá, úžasná. Svět by tě byl zbožňoval a byla bys nosila moje jméno. A co jsi ted'? Herečka třetího řádu s hezkou tvářičkou.“ Dívka zbledla a trásla se. Sepjala křečovitě ruce a hlas jako by se jí zadrhl v hrdle. „To nemyslíš vážně, Doriane,“ zašeptala. „Hraješ divadlo.“ „Hraju divadlo! To přenechám tobě. Ty to tak dobře umíš,“ odpověděl trpce. Vstala a šla přes šatnu k němu a v tváři měla žalostný výraz bolesti. Položila mu ruku na rameno a pohlédla mu do očí. Odstrčil ji. „Nedotýkej se mne!“ křikl. Tiše zasténala, vrhla se mu k nohám a ležela tam jako pošlapaný květ. „Doriane, Doriane, neopouštěj mě!“ šeptala...⁷³

Třetí úryvek pochází z knihy *Umění milovat* od P. N. Ovidia:

*„...Domluv se se služkou, ale nic s ní neměj!
Především o to dbej, jak se služkou dívky se poznat,
o kterou jevíš zájem; ona ti usnadní styk.
Dbej, ať služebná ta je nejblíži v radách tvé dívce,
věrnou ať důvěrnici je ti pak v tajných tvých hrách.
Snaž se ji podplácet sliby a prosbami pro sebe získat;
dostaneš snadno, co žádáš, bude-li ona jen chtít.
Ona ti určí čas (a času i lékaři dbají!),
kdy že je srdce tvé paní svolné a získat se dá.
Srdce se tehdy dá získat, když ona, na výsost šťastná,
bude jak oseni bujná, žírná jež vydává zem;
dokud se raduje srdce a není svíráno bolem,
samo se otvírá lásce, která jde s lichotkou vstříc.
Tehdy, když smutek ji tížil, se Trója hájila zbraní;
šťastná pak přijala koně, který byl vojáků pln.*

---

⁷³ O. WILDE, *Obráz Doriana Graye*, s. 44.

*Nutno ji svádět i tehdy, když sokyni raněna truchlí;
aby se pomstítí mohla, k tomu ji dopomoz ty!...* ⁷⁴

Předposlední text byl využit z knihy Lolita od V. Nabokova:

„...Jednou takhle nějaká dokonalá malá kráska ve skotské sukýnce dupla vedle mě obrněnou nohou na lavičku, vnořila do mě útlé paže a převázala si řemínek na kolečkové brusli, zatímco já se ve slunečním svitu rozpustil, knihu místo fíkového listu, když se jí plavé prstýnky rozlily po odřeném koleně, a stín stromu, o který jsem se s ní dělil, se taval a tepal na její průsvitné nožce kousek od mé tváře připomínající chameleóna. Jindy se zase nade mne v metru naklonila zrzavá školačka a pohled na rezavý chomáček v podpaží byl zjevením, které mi kolovalo v krvi několik týdnů. Mohl bych zde vypočítat celou řadu podobně jednostranných chvilkových vzplanutí. Nejedno z nich končilo pronikavou příchutí pekla. Stalo se například, že jsem si ze svého balkónu nikoli poprvé v osvětleném okně přes ulici všiml čehosi, co se podobalo nymfěnce svlékající se před úslužným zrcadlem. Ta osamělost, ta vzdálenost propůjčila pohledu výjimečně žádostivý půvab, který mě nutil hnát se jako o závod k samotářskému uspokojení...“ ⁷⁵

Poslední ukázka pochází z knihy Obratník Raka od H. Millera:

„...Tohle říkám každé ženské, která se mi dostane do ruky - ráno odjíždíme! Říkám to blondýnce s achátovými očima. A jak jí to říkám, popadne mou ruku a sevře ji mezi svými stehny. Na záchodě stojím před mušlí s obrovskou erekcí; péro mi připadá zároveň lehké i těžké, jako kus olova s křídly. A jak tam tak stojím, vplují dovnitř dvě kosti - Američanky. Srdečně je zdravím s pérem v ruce. Mrknou na mě a jdou dál. Když si v předsínce zapínám poklopec, všimnu si, že jedna z nich čeká, až její kamarádka vyjde ven. Hudba ještě hraje a možná pro mě přijde Mona, nebo Borowski se svou holí se zlatým knoflíkem, jenže najednou jsem v jejím objetí a ona mě drží a mně je fuk, kdo přijde nebo co se stane. Vklouzneme do kabinky a tam si ji postavím, připlácnu ji ke zdi a snažím se do ní vniknout, ale nejde to, tak si sedneme na prkénko a zkusíme to vsedě, ale ani tak to nejde. Ať se snažíme jak chceme, nejde to. A celou tu dobu mi svírá v ruce

---

⁷⁴ P. N. OVIDIUS, *Umění milovat*, s. 10;

⁷⁵ V. NABOKOV, *Lolita*, s. 9.

ptáka, křečovitě se ho drží jako tonoucí záchranného kruhu, ale není to k ničemu, jsme až moc vzrušení, až moc vyrajcovaní...“⁷⁶

Předpokládaná doba práce ve dvojicích: 15-30 minut

Učitel: Po přečtení textů a zodpovězení otázek ve dvojici postupně berte každý úryvek a přečtete z něj část textu, aby ostatní skupiny věděly, o čem jiní četli. Dvojice jednotlivě odpovídají na otázky k danému úryvku a dokládají na textu. Cílem je ukázat tehdejší dobu, co bylo přípustné, jak pobuřující tato díla byla, když vyšla, a jak to hodnotíme dnes.

Odpovědi žáků / E. L. JAMES: 20. – 21. století (boxerky, kondom). Sex (popis aktu). Dominantní spíše muž.

Odpovědi žáků / O. WILDE: Nejistá doba (řekne jim něco autor). Láska (ztráta). Bez dominance.

Odpovědi žáků / P. N. OVIDIUS: Starověk (dobývání Tróji). Láska i sex (manželka a služka). Dominantní spíše muž.

Odpovědi žáků / V. NABOKOVA: 19. – 21. století (kolečkové brusle, lavička). Sex (pedofilie). Dominance muže.

Odpovědi žáků / H. MILLER: 19. – 21. století (kabinka a styl vyjadřování). Sex. Dominance muže.

Předpokládaná doba brainstormingu: 5-10 minut

---

⁷⁶ H. MILLER, *Obratník Raka*, s. 12.

6. ZÁVĚR

Tato diplomová práce se zabývala analýzou globálních témat v občanské výchově na 2. stupni základních škol a zařazením této problematiky do běžné výuky v daném předmětu. Snažila se zároveň poukázat na to, že v Rámcovém vzdělávacím programu i v Národní strategii globálního rozvojového vzdělávání jsou stanoveny očekávané výstupy, které by žáci měli získat, ale v praxi to tak nemusí být. Jak také potvrdili někteří z oslovovaných učitelů, kteří vyučují své předměty, ale nejsou schopni tam vkládat vždy ještě navíc něco, co by bylo vhodné k rozvoji všech kompetencí jejich žáků.

Jednotlivé dílčí cíle, které si autor práce v úvodu vytyčil, jako interpretace globálních témat v již zmíněných státních dokumentech, prezentace výukových metod, zhodnocení vybrané metodologie a příprava vlastních metodických listů, měly vést k odpovědím na výzkumné otázky.

Tyto výzkumné otázky byly vyhodnoceny na základě kvalitativního výzkumu, jehož základem se stala případová studie na konkrétní škole – ZŠ Strakonice, Dukelská 166, kam autor diplomové práce chodil jako žák, absolvoval zde praxi a nyní vyučuje. Kvalitní výzkum probíhal jako rozhovor s učiteli za pomoci polostrukturovaných dotazníků, proto vyhodnocení výzkumných otázek bude platit pouze pro konkrétní typ školy a nepůjde výsledek zobecnit na všechny typy základních škol.

První výzkumná otázka se zabývala tím, v jakých předmětech se v praxi vyučuje problematika globálních témat. Odpověď, která vyplynula z jednotlivých rozhovorů, je taková, že se globálním tématům věnují především pedagogové přírodních věd, občanské výchovy, výchovy ke zdraví a dějepisu. Ti se snaží o to, aby žákům představovali situace, se kterými se setkají v běžném životě, a aby si vytvořili svůj názor na různá témata, o kterých slyší doma, od spolužáků či prostřednictvím moderních technologií. Někteří učitelé, kteří zařazují aktuální témata, se snaží, aby to bylo skoro každou hodinu anebo jednou do měsíce. Ostatní, pokud to nemají přímo v tematických plánech nebo v učebnicích, podle kterých vyučují, tam nevkládají žádné takové téma. Zdůvodňují to většinou tím, že jim chybí čas, který věnují především hloubce znalostí či praxi ze svého předmětu.

Podobně na tom byla druhá výzkumná otázka, u které se všichni dotazovaní shodli na tom, že využívají ve svých předmětech více než jednu metodu. Ačkoliv u některých dominuje frontální výuka – především u učitelů, kteří nezařazují globální témata do daného předmětu – která je občas doplňována samostatnou prací jedinců či párovou výukou ve dvojici, objevují se i učitelé, kteří chtějí, aby žáci byli schopni přizpůsobovat se novým věcem. Objevila se učitelka, která se nebojí využívat jakékoliv metody výuky, ať už brainstorming, komunitní kruh, filozofii pro děti atd. Pravdou ale zůstává také to, že někteří se vyslovili proto, že by třeba rádi nějakou metodu vyzkoušeli, ale bojí se neúspěchu. Tedy toho, jak to zvládnou po technické stránce. S tím souvisí i využití globálních témat, kdy někteří tvrdí, že nemohou vyučovat něco, čemu vlastně nerozumí. Nikdy s tím nepřišli do styku.

Poslední otázka se týkala aprobovanosti občanské výchovy. Potvrdilo se, že existují učitelé, kteří vyučují tento předmět, aniž by jej měli vystudovaný. Na daném vzorku sedmi lidí tak aprobovaní jsou pouze dva lidé, pokud do toho budeme počítat i výchovu ke zdraví. Nejde ale paušalizovat, kolik procent pedagogů nejspíš vyučuje občanskou výchovu nebo příbuzný předmět výchovu ke zdraví, aniž by věděli přesně, co se má probírat. Objevují se názory, že oba dva již zmiňované předměty by měly být sloučeny anebo naopak posíleny, jak se o to snaží současná ministryně školství.

Autor diplomové práce se zkušenostmi začínajícího učitele se tak na základě svého zkoumání pokusil vytvořit vlastní metodiku s pěti aktivitami, které s globální tematikou souvisí a které jdou využít v hodinách občanské výchovy i výchovy ke zdraví. Jelikož je i ve vlastní praxi vyzkoušel, objevují se v některých z nich i odpovědi žáků, na které by měl nějak učitel reagovat.

Domnívá se proto, že globální témata jsou určitým odrazovým můstkem pro kritické myšlení všech žáků, protože je učí nahlas uvažovat o aktuálních problémech, které se jich bezprostředně nějak dotýkají. Odpadají tak otázky typu, proč se tu danou věc musejí učit nebo tím zaobírat. Rozšiřuje jim to i obzory a brání to tomu, aby zůstávali v určité bublině, do které se uzavírají, protože se bojí čehokoliv nového, co neznají. Zároveň přebírají určitou odpovědnost za to, jak se chovají, ať už vůči sobě samému, spolužákovi, učiteli, rodiči, ale i ke krajině, ve které žijí.

Globální rozvojové vzdělávání, které se globálními tématy zabývá, by tak mělo být dle autora posíleno, na úkor faktů, která se žáci musejí v některých předmětech učit.

V dnešní době si žáci mohou některé věci sami dohledat, přesto tu ale zůstává hlavní osoba pedagoga, který by měl být koordinátorem všeho a nepravdivé věci uvádět na pravou míru anebo informace doplňovat. Ruku v ruce to však jde i se vzděláním pedagogů, kterým by měla být nabídnuta pomocná ruka ministerstva školství, ať už v rámci některých školení či možnosti účastnit se některých konferencí nejen v České republice, které by je mohly někam posunout. Metodiky od neziskových organizací totiž nejspíš nebudou samospasitelné, i když by to bylo velmi žádoucí. I pro učitele tak platí celoživotní vzdělávání, protože nejen společnost se rychle vyvíjí, ale i nárok na tyto představitele, kteří pracují s naší budoucností.

7. POUŽITÁ LITERATURA

7.1. Knižní tituly

ANDREOTTI, Vanessa. *Soft versus critical global citizenship education Policy and Practice*. Centre for Global Education, 2006, Vol. 3. s. 40-51.

ANDREOTTI, Vanessa – CÍLEK, Václav a kol., eds. *Globálne vzdelávanie: kontext a kritika*. Zvolen: Fakulta ekológie a environmentalistiky TU, 2014. 152 s. ISBN 978-80-228-2677-8.

ANDRISOVÁ, Jana – NÁVOJSKÝ, Andrej a kol., ed. *Globálne vzdelávanie online: Biológia, Dejepis*. Bratislava: Človek v ohrození, 2014. 116 s. ISBN 978-80-970900-9-8.

BELGEONNE, Clive *Globální dimenze ve výuce: Příručka pro vzdělávání učitelů*. Manchester: Development Education Project, 2013. 66 s. ISBN 978-1-89818-59-3.

BELHOVÁ, Miroslava – SKALICKÁ, Petra a SOBOTOVÁ, Lenka, ed. *Začínáme s GRV: Případová studie k začleňování globálního rozvojového vzdělávání na českých školách*. Praha: Človek v tísní, 2009. 69 s. ISBN 978-80-86961-87-3.

CRESWELL, John W. *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. London: Sage, 2009. 260 s. ISBN 978-14-1296-557-6.

ČAPEK, Vratislav. *Globalizace, národní a evropské vědomí vybrané skupiny mládeže*. Pedagogika, 2001, roč. LI, č. 3. s. 306-326.

DUDKOVÁ, Lenka – TILLOVÁ, Kristýna a kol., eds. *Na stopě začleňování globálních témat do výuky*. Olomouc: ARPOK, 2012. 41 s. ISBN 978-80-905361-0-4.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2008. 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4.

HOKROVÁ, Marie – TÁBORSKÁ, Sylva, ed. *Globální problémy a rozvojová spolupráce: témata, o která se lidé zajímají*. Praha: Člověk v tísni, 2008. 218 s. ISBN 978-80-86961-55-2.

HORKÁ, Hana. *Učitel a globální výchova*. Pedagogika, 1997, roč. XLVII, č. 3. s. 238-246.

JAMES, E. L. *Padesát odstínů šedi*. Praha: XYZ, 2012. 616 s. ISBN 978-80-7388-705-6.

KALDOR, Mary. *New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era*. Stanford University Press, 1999. 224 s. ISBN 0-8047-3721-5.

KARVÁNKOVÁ, Petra – MARŠÍKOVÁ, Anna, a kol., eds. *Globální rozvojové vzdělávání v přípravě budoucích učitelů*. Člověk v tísni, 2015. 64 s. ISBN 978-80-87456-74-3.

LEBEDA, Petr. *Bohouš a Dáša: Dáša na tržišti světa*. Praha: Člověk v tísni, c2009, 106 s. ISBN 978-80-86961-63-7.

MAŇÁK, Josef – ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. 219 s. ISBN 80-7315-039-5.

MILLER, Henry. *Obratník Raka*. Praha: Paseka, 2012. 256 s. ISBN 978-80-7432-191-7.

MIMRA, Robert – HRUŠKA, Jiří. *Jak globálně vzdělávat: Katalog materiálů a nástrojů psaných v češtině určených pro globální rozvojové vzdělávání a multikulturní výchovu se zvláštním zřetelem k tématu fair trade*. Praha: Ekumenická akademie, 2012. 75 s. ISBN 978-80-904405-7-9

NABOKOV, Vladimír. *Lolita*. Praha: Paseka, 2007. 384 s. ISBN 978-80-7185-784-6.

OVIDIUS, Publius Naso. *Umění milovat*. Praha: NIBIRU, 2006. 162 s. ISBN 80-903698-0-4.

PÁNKOVÁ, Lenka – FIEDEROVÁ, Marcela a kol., eds. *Učíme o globálních souvislostech I.: sborník z konference*. Olomouc: ARPOK, 2015. 48 s. ISBN 978-80-906162-1-9.

PETRUCIJOVÁ, Jelena. Lidská identita a (ne)tolerantní svět. In: KROUPOVÁ, Alena, ed. *Vzdělávání k toleranci v multikulturním prostředí střední Evropy*. Praha: EIS SVLP UK, 2006. s. 18-25. ISBN 80-903623-1-1.

SOBOTKOVÁ, Kateřina – SEQUENSOVÁ, Kateřina a kol, eds. *Světová škola ve světě i doma: průvodce projektem*. Praha: Člověk v tísni, 2015. 48 s. ISBN 978-80-87456-61-3.

ŠTĚPNIČKOVÁ, Kateřina – FIEDOROVÁ, Marcela a JÍCHOVÁ, Dominika, eds. *Svět v jednom dni: Projektové dny s rozvojovou tematikou pro 2. stupeň ZŠ*. Olomouc: ARPOK, 2014. 114 s. ISBN 978-80-905361-7-3.

WILDE, Oscar. *Obraz Doriana Graye*. Frýdek-Místek: Alpress, 2005. 268 s. ISBN 80-73-046-4.

ŽWAKOVÁ, Eva – ŽVAK, Pavel – PÁNKOVÁ, Lenka a kol., eds. *Učíme o globálních souvislostech II.: sborník z konference*. Olomouc: ARPOK, 2016. 42 s. ISBN 978-80-906162-4-0.

7.2. Internetové zdroje

Akční plán Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání pro období 2016 - 2017. [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: www.nuv.cz/uploads/Akcni_plan_NS_GRV_2016_2017.docx

ARPOK: Nezisková organizace ARPOK. [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: <http://arpok.cz/>

Country Note Czech Republic a klíčová fakta EaG 2016. [online]. [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/ceske-skolstvi-v-mezinarodnim-srovnani-1>

Čtenářská recenze – Josef Němec: Umberto Eco: Nulté číslo. [online]. [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://kavarna.bux.cz/detail/josef-nemec-umberto-eco-nulte-cislo?type=Ctenarske+recenze>

European Environment Agency: Assessment of global megatrend. [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: <http://www.eea.europa.eu/soer/europe-and-the-world/megatrends>

GENE: Global Education Network Europe: Networking Ministries and Agencies. [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: <http://gene.eu/>

Globální rozvojové vzdělávání: GRV materiály. [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: <http://www.globalnirozvojovevzdelavani.cz/grv-materialy/grv-prakticky.html>

Metodický portál pro MŠMT pro podporu začleňování GRV do výuky. [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: <http://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=4005>

Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání – 2011-2015: aktualizované pro období 2016-2017. [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: www.nuv.cz/uploads/Narodni_strategie_GRV_2016_2017.docx

Policy Paper FoRS: Globální rozvojové vzdělávání: Proč je nezbytné pro českou společnost a udržitelný rozvoj. [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: <http://www.fors.cz/wp-content/uploads/2012/08/GRV-paper-fors-final-web.pdf>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf

Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020. [online]. [cit. 2017-02-28].
Dostupné z: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/strategie-2020_web.pdf

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání, č.j.: 412/2008. [online]. [cit. 2017-02-28].
Dostupné z: <http://www.dukelska.strakonice.cz/data/504/SVP%20ZV,%20c.j.%20412%202008.pdf>

The Globe Program. [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: <https://www.globe.gov/web/guest/home>

Varianty.cz: Globální rozvojové vzdělávání [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: <https://www.varianty.cz/globalni-rozvojove-vzdelavani>

8. PŘÍLOHY – METODICKÉ LISTY

8.1. Metodický list – aktivita I

Ročník: 8. – 9. ročník

Očekávaný výstup z RVP / Člověk a společnost:

- kriticky zhodnotí informace z mediálních zdrojů a vyjádří k tomu vlastní postoj

Očekávaný výstup z RVP / Mezinárodní vztahy, globální svět:

- popíše klady a zápory globalizace

Očekávaný výstup z RVP / Průřezové téma – Osobnostní a sociální výchova:

- porozumí odlišným názorům a hodnotám

Očekávaný výstup z RVP / Průřezové téma – Výchova demokratického občana:

- uvažuje kriticky nad daným problémem

Očekávaný výstup z RVP / Průřezové téma – Multikulturní výchova:

- pozná náznaky nesnášenlivosti vůči menšinám

Očekávaný výstup z RVP / Průřezové téma – Mediální výchova:

- analyzuje mediální sdělení a snaží se je vidět z různých úhlů pohledu

Učitel potřebuje: základní znalost o pojmu globalizace a fake news, zkušenost s komunitním kruhem

Žák potřebuje: dvě vytištěné zprávy, které ho nějak ovlivnily – jednu z českého a druhou ze zahraničního webu, novin, časopisu,... / jedna by měla být pravdivá – a sešit

Pozor! Každá zpráva musí obsahovat titulek (nadpis), úvodník (pár slov na začátek) a zdroj, odkud bylo čerpáno (internetovou stránku, článek konkrétních novin atd.).

Komunitní kruh / 20 minut

Otázky učitele:

Co myslíte, že je globalizace?

Vidíte nějaké klady a zápory na tomto fenoménu?

Kdy si myslíte, že globalizace ve světě začala?

Kdy si většina z vás dává pozor, o čem na internetu čte?

Práce ve dvojicích / 10 minut

Žáci si porovnají zprávy, zapíšou si všechny čtyři do sešitu dle následujícího schématu:

<i>TÉMA ZPRÁVY</i>	<i>ZDROJ</i>	<i>PŘESVĚDČENÍ</i>
--------------------	--------------	--------------------

Následně vyberou dvě, které budou prezentovat veřejně.

Brainstorming / 15 minut

Žáci sdělí ostatním své zprávy a učitel zapisuje na tabuli TÉMA a ZDROJ, odkud bylo čerpáno. Učitel nezapomene zaznamenat výsledky i k sobě nebo si je vyfotí.

8.2. Metodický list – aktivita II

Ročník: 8. – 9. ročník

Očekávaný výstup z RVP / Člověk a společnost:

- dokáže poznat jednostranný projev na různé národy i skupiny, které vedou k nesnášenlivosti

Očekávaný výstup z RVP / Člověk jako jedinec:

- pozná sebe sama v neobvyklé situaci a zvládne se zhodnotit

Očekávaný výstup z RVP / Průřezové téma – Osobnostní a sociální výchova:

- pochopí důležitost spolupracovat s ostatními

Očekávaný výstup z RVP / Průřezové téma – Výchova demokratického občana:

- uvažuje kriticky nad daným problémem

Očekávaný výstup z RVP / Průřezové téma – Multikulturní výchova:

- vědomí rovnocennosti mezi kulturami

Učitel potřebuje: zkušenost s výukou dramatem a připravené lístečky s čísly od 1 do 9

Žák potřebuje: sešit

Práce ve skupině / 15 minut

Rozdělení žáků do několika skupin po čtyřech. Každá z nich si z učitelových čísel vybere jedno číslo od 1 do 9.

Lístečky učitele:

<p style="text-align: center;">1</p> <p>kupé ve vlaku</p> <p>jízda na černo</p> <p>matka/otec s dítětem</p> <p>Rom/ka s batohem</p> <p>náctiletý/á sportovec/kyně</p> <p>mladý/á DJ/ka</p>	<p style="text-align: center;">2</p> <p>obchod s oblečením</p> <p>krádež kabelky / bot</p> <p>prodavač/ka</p> <p>jehovista/ka</p> <p>důchodce/kyně s vozíčkem</p> <p>hladový/á chlapec/dívka</p>	<p style="text-align: center;">3</p> <p>hosпода</p> <p>pokus o útěk bez zaplacení</p> <p>výčepní</p> <p>pravidelný štamgast</p> <p>mladistvý/á bez občanky</p> <p>čekající kadeřník/nice</p>
<p style="text-align: center;">4</p> <p>ulice ve městě</p> <p>okradení</p> <p>podnikatel/ka s kufříkem</p> <p>Rom/ka s brýlemi</p> <p>náctiletý/á sprejer/ka</p> <p>otec/matka samoživitel/ka</p>	<p style="text-align: center;">5</p> <p>park</p> <p>přepadení</p> <p>důchodce/kyně se psem</p> <p>běžec/kyně</p> <p>student/ka při četbě</p> <p>neznámý/á pachatel/ka</p>	<p style="text-align: center;">6</p> <p>muzeum</p> <p>spuštění alarmu</p> <p>průvodce/kyně</p> <p>nepozorný/á chlapec/dívka</p> <p>milovník/ice historie</p> <p>workoholik/čka</p>
<p style="text-align: center;">7</p> <p>kuchyně</p> <p>otrava</p> <p>tchán/tchýně</p> <p>rodič</p> <p>dospívající narkoman/ka</p> <p>bratr/sestra bez vlasů</p>	<p style="text-align: center;">8</p> <p>sklep</p> <p>znásilnění</p> <p>student/ka medicíny</p> <p>domovník/ice</p> <p>soused/ka</p> <p>jehovista/ka</p>	<p style="text-align: center;">9</p> <p>auto</p> <p>nehoda</p> <p>řidič/ka</p> <p>prostitut/ka</p> <p>muslim/ka</p> <p>skateboardista/ka</p>

Výuka dramatem / 15-20 minut

Skupiny sehrají dvouminutovou scénku se všemi charakteristikami – místo, problém a postavy. Ostatní skupiny nezasahují, jen zapisují do sešitu údaje o každé situaci, kterou viděli.

Práce ve skupině / 15 minut

Společně pohovořte o tom, co se jim dobře a co špatně předvádělo a proč. Každá skupina napíše o dané skupině článek do seriózních nebo bulvárních novin. První skupina píše o druhé, druhá o třetí, třetí o čtvrté, čtvrtá o páté, pátá o šesté, šestá o sedmé, sedmá o osmé, osmá o deváté a devátá o první.

8.3. Metodický list – aktivita III

Ročník: 8. – 9. ročník

Očekávaný výstup z RVP / Mezinárodní vztahy, globální svět:

- dokáže vyjmenovat světové problémy a udělat si na ně svůj názor

Očekávaný výstup z RVP / Průřezové téma – Výchova demokratického občana:

- zhodnotí procesy a události, které mají význam na Českou republiku, Evropu a svět

Očekávaný výstup z RVP / Průřezové téma – Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech:

- zlepší se postoj k odlišnostem mezi lidmi

Očekávaný výstup z RVP / Mediální výchova:

- pochopí roli médií ve společnosti

Učitel potřebuje: počítačovou učebnu

Žák potřebuje: sešit

Práce ve skupině / 15 minut

Jednotlivé skupiny přečtou své články z předchozí hodiny, kde popisovali danou aktivitu.

Brainstorming / 15 minut

Učitel na internetu ukáže zpravodajské weby, včetně bulvárních deníků.

Otázky učitele:

Vidíte nějaký rozdíl?

Co je typické pro „seriózní“ média?

Co je typické pro „bulvární“ média?

Mají tyto média něco společného?

Píše někdo z vás status na sociální síť?

Proč to děláte?

Co je to cenzura? A kdy byla u nás platná?

Učitel ukáže obrázek kormorána s ropou a k tomu jim přečtete úryvek z recenze Josefa Němce, která byla přiblížena ve vlastní metodice.

Samostatná práce / 15 minut

Učitel dá žákům prostor, aby svůj názor na pravdu prezentovali, a to písemnou formou do sešitu. Odpovídají tak na otázku: „Komu mohu dnes věřit?“

8.4. Metodický list – aktivita IV

Ročník: 7. – 8. ročník

Očekávaný výstup z RVP / Člověk ve společnosti:

- využívá příkladné chování a komunikaci v různých situacích jeho života

Očekávaný výstup z RVP / Průřezové téma – Mezinárodní vztahy, globální svět:

- dokáže najít souvislosti globálních a lokálních problémů a uvést příklady jejich projevů

Očekávaný výstup z RVP / Průřezové téma – Osobnostní a sociální výchova:

- uvědomuje si mravní rozměr způsobu svého i okolního chování

Očekávaný výstup z RVP / Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech:

- zastává pozitivní postoj k lidským odlišnostem

Učitel nepotřebuje nic

Žák nepotřebuje nic

Samostatná práce / 10 minut

Učitel rozdává žákům papíry, na které zodpoví pět pojmů z tabule.

KONDOM – BISEXUALITA – PROSTITUTKA – TRASGENDER – EJAKULACE

Brainstorming / 35 minut

Vysvětlit jednotlivé pojmy.

Otázky učitele:

Pokud bych se hypoteticky podíval z okna naší třídy v 19. století, poznal bych nějak na dámě s pánem, že spolu chodí?

Proč tomu takhle bylo? Proč nemohli blízcí přátelé / budoucí pár mít sex před svatbou?

Existoval způsob, jak by se to dalo obejít?

Objevovali se ale lidé, kteří se vymykali. Chodili vyzývavě oblečení v zářivých barvách (růžová, žlutá,...), chovali se nepřístojně a říkalo se jim dandyové. Kdo to byl?

Věděl by někdo, komu se říká transgender?

Kdo v 19. století nebyl rovnoprávný s ostatními?

Věděl by někdo, v jakých státech jsou porušována práva menšin?

8.5. Metodický list – aktivita V

Ročník: 7. – 8. ročník

Očekávaný výstup z RVP / Člověk ve společnosti:

- využívá příkladné chování a komunikaci v různých situacích jeho života

Očekávaný výstup z RVP / Průřezové téma – Výchova demokratického občana:

- má otevřený, aktivní a zainteresovaný postoj ke svému životu

Očekávaný výstup z RVP / Průřezové téma – Osobnostní a sociální výchova:

- uvědomuje si mravní rozměr způsobu svého i okolního chování

Očekávaný výstup z RVP / Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech:

- zastává pozitivní postoj k lidským odlišnostem

Učitel potřebuje: výtisky knižních ukázek

Žák nepotřebuje nic

Samostatná práce / 10 minut

Učitel rozdá žákům papíry, na které zodpoví pět pojmů z tabule.

AIDS – HETEROSEXUALITA – LÁSKA – PEDOFILIE – MENSTRUACE

Brainstorming / 10 minut

Vysvětlit jednotlivé pojmy.

Otázky učitele:

Co víte o AIDS?

Práce ve dvojicích / 15-30 minut

Rozdat žákům do dvojice jeden úryvek s příjmením daného autora. Úkolem každé dvojice je zodpovědět otázky a doložit své odpovědi:

V jakém století bylo dílo napsáno?

Převažuje v ukázce láska nebo sex?

Dominuje tu role muže nebo ženy?

Brainstorming / 5-10 minut

Každá dvojice zodpoví otázky k úryvku. Učitel přečte části textu ostatním.

Seznam úryvků:

„...Zasténám mu přímo do úst. Jsem sotva schopná vstřebat všechny ty divoké pocity, které mě zachvátily - nebo jsou to rozběsněné hormony? Šíleně po něm toužím. Chytám se ho za nadloktí - pod rukama vnímám jeho pevné bicepsy. Je překvapivě silný... hodně svalnatý. Nesměle přesouvám ruce k jeho obličejí a potom mu nořím prsty do vlasů. Jsou tak jemné... nepoddajné. Jemně ho za ně zatahám a on slastně zamručí. Zvolna mě

před sebou tlačí k posteli, dokud ji necítím pod ohbím kolen. Pomyslím si, že mě na ni nejspíš povalí, ale on to neudělá. Náhle mě pouští a klesá na kolena. Oběma rukama si mě drží za boky a jazykem zakrouží kolem pupíku, pak si drobnými polibky razí cestu k jedné z pánevních kostí a vzápětí postupuje zpátky podél lemu kalhot ke druhé. „Ach,“ splyne mi ze rtů. Vidět ho, jak přede mnou klečí, cítit na sobě jeho ústa, to je tak nečekané, tak vzrušující... Náhle se prudce zvedá, jedním pohybem mi strhává kalhotky a odhazuje je na podlahu. Stahuje si boxerky a odhaluje se. Pane jo... Hmátne na noční stolek pro malý plastický balíček a znovu se vklíní mezi mé nohy, rozevívá je ještě víc. Vkleče si roluje kondom na svou opravdu úctyhodnou délku...“ (E. L. JAMES)

„...„Ano,“ křičel, „zabilas mou lásku. Dosud jsi ve mne vzněcovala obrazotvornost. Ted' ve mně nevzněcuješ ani zvědavost. Prostě nepůsobíš už nijak. Miloval jsem tě, protože jsi byla skvělá, protože jsi měla nadání a ducha, protože jsi uskutečňovala sny velikých básníků a dávala podobu a obsah uměleckým dílům. To všechno jsi odhodila. Jsi mělká a hloupá. Bože, jak jsem mohl tak šilet, že jsem tě miloval? Jaký jsem to byl blázen! Ted' už pro mě neznamenaš nic. Nechci tě už nikdy vidět. Nechci už na tebe myslet. Nechci už ani vyslovit tvé jméno. Nevíš, čím jsi mi byla, kdysi. Vždyť kdysi... Ne, ne, nesnesu to pomyšlení. Kéž bych na tobě nebyl spočinul pohledem! Zničila jsi mou největší milostnou idylu. Jak málo asi víš o lásce, když říkáš, že maří tvé umění. Bez svého umění nejsi nic. Byl bych tě proslavil, mohlas být skvělá, úžasná. Svět by tě byl zbožňoval a byla bys nosila moje jméno. A co jsi ted'? Herečka třetího řádu s hezkou tvářičkou.“ Dívka zbledla a třásla se. Sepjala křečovitě ruce a hlas jako by se jí zadrhl v hrdle. „To nemyslíš vážně, Doriane,“ zašeptala. „Hraješ divadlo.“ „Hraju divadlo! To přenechám tobě. Ty to tak dobře umíš,“ odpověděl trpce. Vstala a šla přes šatnu k němu a v tváři měla žalostný výraz bolesti. Položila mu ruku na rameno a pohlédla mu do očí. Odstrčil ji. „Nedotýkej se mne!“ křikl. Tiše zasténala, vrhla se mu k nohám a ležela tam jako pošlapaný květ. „Doriane, Doriane, neopouštěj mě!“ šeptala...“ (O. WILDE).

*„...Domluv se se služkou, ale nic s ní neměj!
Především o to dbej, jak se služkou dívky se poznat,
o kterou jevíš zájem; ona ti usnadní styk.
Dbej, ať služebná ta je nejbližší v radách tvé dívce,
věrnou ať důvěrníci je ti pak v tajných tvých hrách.*

*Snaž se ji podplácet sliby a prosbami pro sebe získat;
dostaneš snadno, co žádáš, bude-li ona jen chtít.
Ona ti určí čas (a času i lékaři dbají!),
kdy že je srdce tvé paní svolné a získat se dá.
Srdce se tehdy dá získat, když ona, na výsost šťastná,
bude jak oseni bujná, žírná jež vydává zem;
dokud se raduje srdce a není svíráno bolem,
samo se otvírá lásce, která jde s lichotkou vstříc.
Tehdy, když smutek ji tížil, se Trója hájila zbraní;
šťastná pak přijala koně, který byl vojáků pln.
Nutno ji svádět i tehdy, když sokyní raněna truchlí;
aby se pomstít mohla, k tomu ji dopomoz ty!...“ (P. N. OVIDIUS)*

„...Jednou takhle nějaká dokonalá malá kráska ve skotské sukýnce dupla vedle mě obrněnou nohou na lavičku, vnořila do mě útlé paže a převázala si řemínek na kolečkové brusli, zatímco já se ve slunečním svitu rozpustil, knihu místo fíkového listu, když se jí plavé prstýnky rozlily po odřeném koleně, a stín stromu, o který jsem se s ní dělil, se taval a tepal na její průsvitné nožce kousek od mé tváře připomínající chameleóna. Jindy se zase nade mne v metru naklonila zrzavá školačka a pohled na rezavý chomáček v podpaží byl zjevením, které mi kolovalo v krvi několik týdnů. Mohl bych zde vypočítat celou řadu podobně jednostranných chvilkových vzplanutí. Nejedno z nich končilo pronikavou příchutí pekla. Stalo se například, že jsem si ze svého balkónu nikoli poprvé v osvětleném okně přes ulici všiml čehosi, co se podobalo nymfičce svlékající se před úslužným zrcadlem. Ta osamělost, ta vzdálenost propůjčila pohledu výjimečně žádostivý půvab, který mě nutil hnát se jako o závod k samotářskému uspokojení...“ (V. NABOKOV)

„...Tohle říkám každé ženské, která se mi dostane do ruky - ráno odjíždíme! Říkám to blondýnce s achátovými očima. A jak jí to říkám, popadne mou ruku a sevře ji mezi svými stehny. Na záchodě stojím před mušlí s obrovskou erekcí; péro mi připadá zároveň lehké i těžké, jako kus olova s křídly. A jak tam tak stojím, vplují dovnitř dvě kosti - Američanky. Srdečně je zdravím s pérem v ruce. Mrknou na mě a jdou dál. Když si v předsíně zapínám poklopec, všimnu si, že jedna z nich čeká, až její kamarádka vyjde ven. Hudba ještě hraje a možná pro mě přijde Mona, nebo Borowski se svou holí

se zlatým knoflíkem, jenže najednou jsem v jejím objetí a ona mě drží a mně je fuk, kdo přijde nebo co se stane. Vklouzneme do kabinky a tam si ji postavím, připlácnu ji ke zdi a snažím se do ní vniknout, ale nejde to, tak si sedneme na prkénko a zkusíme to vsedě, ale ani tak to nejde. Ať se snažíme jak chceme, nejde to. A celou tu dobu mi svírá v ruce ptáka, křečovitě se ho drží jako tonoucí záchranného kruhu, ale není to k ničemu, jsme až moc vzrušení, až moc vyrajcovaní...“ (H. MILLER)